

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
JUHÁSZ GYULA PEDAGÓGUSKÉPZŐ KAR
ALKALMAZOTT TÁRSADALOMISMERETI TANSZÉK

Vélemény analízis paraméterek vizsgálata a
machiavellizmus, az időperspektíva, és a
munkafüggőség tekintetében

Konzulens: Dr. habil. Jancsák Csaba

Készítette: **Kovács-Jerney Ádám**

Szeged

2022

Tartalomjegyzék

Absztrakt	4
1. A machiavellizmus elméleti háttere.	5
1.1. A machiavellizmus története, a fogalom definiálása	5
1.2. A machiavellista személyiség érzelmei	7
1.3. Az álarcok és a rejtőzködés	8
1.4. A machiavellizmus és az elméleti kapcsolata.....	9
1.5. Az empátia kifejtése az elméleti és a machiavellisták tükrében.....	10
2. Az idő jelentősége	11
2.1. Az idő és a machiavellizmus kapcsolata	11
2.2. Az idő filozófiai vonatkozásai: az objektív és a szubjektív idő	12
2.3. Az időperspektíva pszichológiája, és paradoxonja	13
2.4. Az idő perspektívák	14
2.5. A machiavellizmus és az idő pszichológiája	15
3. A munka jelentősége	16
3.1. A munkafüggőség színtere	16
3.2. A munka jövője és a mesterséges intelligencia prudenciája a machiavellizmus szemszögéből.....	17
3.3. Kockázat, felelősség és a prudencia	18
3.4. A mesterséges intelligencia és a szövegelemzés	20
4. Kutatási módszertan	21
4.1. Hipotézisek	21
4.2. Résztvevők.....	22
4.3. Eszközök.....	22
4.4. A statisztikai eljárás.....	23
5. Eredmények.....	23
5.1. Manipuláció dimenziói	24
5.1.1. Mások iránti bizalmatlanság dimenziója	24
5.1.2. Amoralitás, amorális manipuláció dimenziója.....	24
5.1.3. Kontroll iránti vágy	25
5.1.4. Kontroll érzet dimenziója	25
5.2. Az idődimenziók és a munkafüggőség dimenziók kapcsolata.	26
5.2.1. Múlt negatív	26

5.2.2. Múlt pozitív.....	27
5.2.3. Jelen hedonista	27
5.2.4. Jelen fatalista.....	27
5.2.5. Jövőorientált.....	28
5.3. A munkafüggőség és a vélemények közötti kapcsolat	28
5.3.1. Kitűnés	28
5.3.2. Tolerancia	28
5.3.3. Hangulatváltozás.....	28
5.3.4. Visszaesés	29
5.3.5. Elvonás.....	29
5.3.6. Konfliktus	29
5.3.7. Problémák	29
5.4. A munkafüggőség és az egészségi állapot kapcsolata.....	29
5.5. Szórakozásra fordított idő heti szinten, saját megítélése szerint	29
5.6. A munkafüggőség és az interperszonális kapcsolatok	30
5.7. A képzettség és munkafüggőség kapcsolata.....	31
5.8. A dimenziókról kialakított vélemények érzelmeinek egymással történő összevetése és a pszichológiai mérőeszközök kérdésenkénti összevetése	31
5.8.1. A manipuláció véleményei és a kérdőívek kapcsolata.....	32
5.8.2. Az idő véleményei és a kérdőívek kapcsolata	32
5.8.3. A munka vélemények és a kérdőívek kapcsolata.....	32
6. Megvitatás	32
6.1. Az első hipotézis és tárgyalása	33
6.1.1 Az első alhipotézis és tárgyalása	33
6.2. A második hipotézis tárgyalása	34
6.2.1. A második alhipotézis tárgyalása	34
7. Összegzés	35
7.1. A dimenziók közötti kapcsolat	35
7.2. A vélemények érzelmeinek egymásra és a mérőeszközökre koncentráló mérések.....	36
7.2.1. A manipuláció véleményei és a kérdőívek kapcsolata.....	36
7.2.2. Az idő véleményei és a kérdőívek kapcsolata	36
7.2.3. A munka vélemények és a kérdőívek kapcsolata.....	37
Irodalomjegyzék.....	38

Absztrakt

Kutatási érdeklődésem homlokterében az állt, hogy mélyebb ismereteket szerezzek a machiavellizmusról, a pszichológia időperspektíváról és a munkafüggőségről. A célja az volt, hogy olyan viselkedésformákat járjak körül, melyek befolyásolják a különböző társadalmi interakcióinkat. A dolgozatban olyan viselkedésformákra szerettem volna felhívni a figyelmet, amelyekkel naponta szembesülünk, de nem követjük hatásukat figyelemmel. A közösségi és civil tanulmányok mesterszak hallgatójaként figyelemmel kísérem a társadalmi rétegződés és a társadalmi mobilitás kérdéskörét, melyet az emberi viselkedés a manipuláció ez által a machiavellizmus is nagymértékben befolyásolhat.

A kutatók és a szakirodalom, abban egyetért, hogy a társadalmi rétegződés alatt, egy adott társadalom egyenlőtlenségeit fejezzük ki. Ezek az egyenlőtlenségek több aspektusból adódhatnak, mint a foglalkozás, beosztás, munkahely, iskolai végzettség, lakóhely (Andorka 2006). Végzett szociálpedagógusként úgy vélem, hogy nagyobb érzékenységgel követem ezeket a jelenségeket, mert nálam ez a szakmai kompetencia része. A pszichológiai, jogi, és társadalomelméleti jártasságunknak köszönhetően tudományos diszciplínák alapján képesek vagyunk ezeket a viselkedésmintákat elemezni. Az elemző munka, pedig alkalmassá tesz minket szakspecifikus véleményalkotásra, ami a társadalmilag kedvezőtlen helyzetekért felelős okok és következményeik között fennálló összefüggések feltárását és értelmezését eredményezi (Dombi, Dombi 2013).

Az elmúlt évek gazdasági változása, valamint a rohamosan fejlődő és megújuló technikai vívmányoknak köszönhetően, a társadalomban előtérbe kerültek a teljesítményorientált és eredménypreferált berendezkedések. Az ember kezd elveszni ebben, és a pandémia időszaka ezt a jelenséget tovább erősíthette, melynek eredményeit most kezdjük felmérni. A dolgozatom alapját *Niccoló Machiavelli* A fejedelem című írására vezetem vissza. Úgy vélem, hogy kapcsolat állhat fent a befolyásolás és az időhöz való viszonyunk között. Ez irányú feltételezésem alapját *Philip G. Zimbardo és John Boyd* 30 éven át tartó kutatása szolgáltatta. A tanulmány az idő paradoxonját tárgyalja és elemzi. A felosztásokban bemutatásra került az objektív és a szubjektív idő. A kutatásomban a szubjektív idővel foglalkoztam, ami hatással van a befolyásolás attribútumaira is. A szubjektív időnek hat dimenziója van a szerzők szerint, ezen hat opció a következő: múlt negatív, múlt pozitív, jelen hedonista, jelen fatalista, jövőorientált és transzcendentális jövőorientált. A vizsgálatban a transzcendentális jövőorientációra nem tértem ki.

Úgy véltem, hogy a befolyásolás sikerességéhez egy olyan területre is szükségem van, ami társadalmi rétegtől és helyzettől függetlenül érintheti az embereket. A munka dimenzióját választottam olyan területnek, ahol a megfelelő időorientációk vizsgálata kirajzolhatja manipulatív személyiséget. Úgy gondolom, hogy e három színtér között kapcsolat van. A téma unikális jellegét emeli egy érdekes és gyorsan fejlődő jelenség, ami a vizsgálati fókuszba is bekerült. A vélemény analízis egy fiatal terület, ami a dinamikusan fejlődő mesterséges intelligenciához kapcsolódik. Ez a szolgáltatás a természetes nyelvi feldolgozásban (gépi elemzés) ismeretes aspektusalapú elemzés. Az egyik előnye, hogy részletesebb információkat szolgáltat a szavakkal kapcsolatos véleményekről. A beemelését azért tartottam fontosnak, mert úgy vélem, ha kapcsolat mutatkozik a manipulációról, az időről és a munkáról alkotott vélemények érzelmei és a pszichológiai mérőeszközök között, így akár a jövőben általánosan használhatóvá válhatnak az eredmények, melyet a polarizációs együttjárások és a pszichológiai mérőeszközök korrelációi kimutatnak. A tudományos munka első felében a felsorolt részterületek bemutatását céloztam meg, hogy könnyebben megismerhető legyen, ezáltal a feltételezett kapcsolat is könnyebben kirajzolódjon. A második felében, a hipotéziseimet egy empirikus kutatás és korreláció elemzés segítségével vizsgáltam.

Zárásképpen összegeztem az eredményeket és a korrelációk közötti mechanizmusokra kerestem magyarázatot.

A bevezetés elején bemutatott társadalmi mobilitásról szóló gondolat egyik aspektusa, hogy „mach” személy, aki beleszületik egy társadalmi helyzetbe, és célja, hogy magasabb osztályba lépjen mindent el tud azért követni, hogy ez megvalósuljon. Ez a szociális identitás elméletében a „szociális mobilitás” (social mobility) egy olyan – tudatos vagy tudattalan – stratégiát jelent, aminek segítségével a személy egy stigmatizált csoporttól (pl. munkanélküliek, faji kisebbség, melegek) próbál eltávolodni pszichikailag vagy fizikailag is, mert számára a csoport alacsony önértékelést okoz (Tajfel, Turner 2004). Így ezek az együttthatók olyan társadalmi kérdésekre adhatnak objektív válaszokat, melyek a társadalmon belül folyamatos versenyhelyzeteket generálnak.

1. A machiavellizmus elméleti háttere.

1.1. A machiavellizmus története, a fogalom definiálása

Az 1469-ban Firenzében született Niccoló Machiavelli a köztársaságnak szentelte az életét. Az életének célja kifizetődő volt, mert 1498-tól a második kancellária titkára lett. Az első kancellária foglalkozott a külügyekkel a második kancellária, pedig a belügyekkel és a

hadászattal. 1512-ig, Firenze ostromáig töltötte be a tisztséget. 1513-ban vidéki birtokán telepedett le és fakereskedéssel foglalkozott. A Mediciek rehabilitálták, mert a bukott titkárból az egységes Itália hatásos szellemi előkészítőjét látták. Azt tapasztalták, hogy politikai céljait és teendőit kiválóan meg tudták tanácskozni a páratlan politikussal, Machiavellivel. Vidéken tartózkodása alatt egy év leforgása alatt megalkotta a máig legismertebb és legvitatottabb 26 fejezetből álló művét, ami *A fejedelem* címmel jelent meg. Emiatt a hatalmas életmű miatt ismerik politikatörténeti és filozófus írónak az emberek Machiavellit (Makkai 1977). Olyan félreismert viselkedésformát hozott létre ezzel, mely mára több vezető alapszemélyiségének az irányítója lett. A machiavellizmus és Machiavelli neve már a 16. század közepén összefonódott a gazemberséggel és a számító erkölcselenséggel (Szigethy 1977).

A mű, ahogy erről a későbbiekben is szó lesz, két típusra koncentrál, a kontrollt tartó és a kontrollt érző személyre. Ha a korabeli megfogalmazásokat tekintjük alapul, akkor két titulushoz készült a mű. Az egyik szembevető, természetesen a fejedelemnek vagy vezetőnek, a másik pedig a „jobb kéznek”, a leghűségesebb tanácsadónak. A politikai kategóriák legborzalmasabb fajtájával vált egyenlővé a machiavellizmus, emiatt a mai napig támadják és kárhozzák az írókat. Így halálának körülményei közbeszédre vannak a mai napig is, mivel a Medicieknek is segített a hatalom megszilárdításában. 1527-ben a Mediciek kiűzése után kitagadták Firenzéből és méltánytalanul, elhagyatottan hunyt el. Így a hatalom első rendszerezője a filozófiai abszolútum súlya alatt a mai napig nem nyugodhat.

A machiavellizmus, mint politikai kategória jellemzői a cinizmus, köpönyegforgatás, könyörtelenség, erőszak, besúgás, gyilkolás, árulás (Goebbels 1994). Ehhez a politikai stratégiához egyedi személyiség attribútum szükséges, ez pedig a nárcizmus (Goebbels 1994). Ezt a megfigyelést több kutató is elkezdte vizsgálni és a pszichológiában, több kutatás is keresett valamiféle kapcsolatot a szubklinikai machiavellizmus, a pszichopátia és a nárcizmus között (Jones, Paulhus 2014). Az említett három aspektust nevezi a pszichológia tudomány sötét triádnak, mivel a kutatások alátámasztották, hogy állandó együttjárás mutatható ki közöttük (Jones, Paulhus 2014).

A machiavellizmust fogalmilag kívánjuk tárgyalni, akkor ha magát A fejedelmet veszem alapul, már az első fejezetben értelmezést ad, maga Machivelli: „Az uralom és birtoklás minden fajtája, amely valaha is hatalmában tartotta az embereket, köztársaság vagy egyeduralkodó volt” (Machivelli 2015: 7). A politikai értelmezéshez is szolgálatot kapaszzkodót, már a harmadik fejezetben: „...az új uralkodó fegyveres erővel, vagy végtelenül sok

méltánytalansággal kénytelen megsérteni mindazokat, akiknek a fejedelme lett; ez az új szerzemény természetéből folyik” (Machiavelli 2015: 11).

A machiavellizmus célja a hatalom, az irányítás megszerzése, fontos jellemzője, a befolyásolás, és a manipuláció. A befolyásolás jelentése, általában valamilyen hatást gyakorolni valakire, vagy valamire, valakit saját érdekeinek, vagy céljainak a szolgálatába állítani, azonban a *manipuláció* ennél sokkal kellemetlenebb, kifejezetten negatív konnotációt tartalmaz. A *manipuláció* ravasz, tisztességtelen mesterkedést jelent, általában valamilyen üzleti ügyben.

Ha ebből a levezetésből, ezen szisztéma alapján szeretnék eljutni a machiavellizmus általam tárgyalt fogalmi tisztázása felé, akkor arra a megállapításra jutok, hogy ravasz, tisztességtelen mesterkedésről van szó, amely kegyetlen és nem csak üzleti ügyekben zajlik le. A fent említett *Szigethy Gábor* könyve is hasonló értelmezéshez közelít, miszerint a machiavellizmus ravasz, tisztességtelen mesterkedés, mely cinikus és erőszakkal teli, könyörtelen és amorális, besúgás és árulás vezérelt, valamint az előrelépés vezérli bármi áron (Szigethy 1977).

1.2. A machiavellista személyiség érzelmei

A tisztességtelen mesterkedés okán a machiavellista személyek érzelmi működéseivel kezdtem el behatóbban foglalkozni. A témát mélyebben vizsgáló kutatások azt a megfigyelést tették, hogy a machiavellista személyiségre jellemző az emocionális távolmaradás, és az érzelmi hidegség. A kutatások arra világítottak rá, hogy nem érinti meg őket az események emocionális tartalma, ami arra enged minket következtetni, hogy kívül tudnak maradni az események folyásán, így kontrollálva önnön emóciójukat. Ezt a realitáselvet már Machiavelli is említi. A kapcsolataikat az interperszonális melegség hiánya jellemzi. Ez a melegség feltételezi a viszonyt, ami közvetlen személyközi kapcsolatot jelent az együttműködő emberek között. Ahhoz, hogy ez a viszony létrejöjjön emberek között érintkezés és eszmecsere szükséges. A machiavellista személyt őszinte érdeklődésre sarkallni ezért nehéz feladat. Saját emberi kapcsolataikba fektetett érzelmeik mértéke alacsony. A megfigyelések és az eredmények azért érdekesek, mert az érzelmi távolmaradás egy védekező mechanizmus az említett személyeknek, így mások számára kemény érzelmi megterhelést jelentő helyzetekben is képesek nyugodt és racionális gondolkodásra és cselekvésre is (Smith, Mackie 2004).

Ez a fajta önvédő mechanizmus teszi képessé őket arra, hogy társaikat tárgyként vagy, ami ebből következik elérendő céljuk tárgyaként lássák és elfelejtsék emberi mivoltukat. Ahogy *A fejedelemben* írja Machiavelli a hatodik fejezetben: „...az óvatos íjászok, akiknek a célpont

ahol sebesíteni akarnak, túl messzinek tetszik, és mert tudják meddig visz ijuk, magasabbra céloznak, mint a kitűzött pont; nem azért, hogy olyan magasságba röptsék nyilukat, hanem hogy ilyen magas célzással oda küldjék, ahová akarják” (Machivelli 2015: 27). Ami említést érdemel ennek olvasatában, hogy a machiavellista személy, ha érdeke fűződik hozzá, akkor csal az életben. Működését saját elvárásai és céljai mozgatják mások semmibevételével, ebből az is következik, hogy ha érdeke fűződik hozzá, akkor képes normakövető módon is viselkedni és alkalmazkodni a csoport érdekeihez (Czibor, Bereczkei 2011.). Arról, hogyan tartsa meg a fejedelem az adott szót a tizennyolcadik fejezetben több értekezést is találunk, mely a kutatók eredményeit is alátámasztja. Ahhoz, hogy saját elvárásai mozgassák, sokszor van szükség arra, hogy: „... a természetét el kell titkolnia, és nagy szenteskedőnek és színlelőnek kell lennie; olyan ostobák az emberek, s olyannyira csak a mának élnek, hogy aki be akarja csapni őket, mindig megtalálja köztük a maga emberét” (Machivelli 2015: 92).

1.3. Az álarcok és a rejtőzködés

„Mindenki azt látja, amilyennek mutatod magad, s csak kevesen értik, milyen vagy valójában” (Machivelli 2015: 93.). Machivelli tulajdonképpen a kor általános szemléletmódját adja a fejedelemnek. Ez a szemléletmód a történelem folyamán egy bevett, vezetői attitűd lett a fogékonyabbak számára, de a mai napig az ember egyedi elszigetelése rajzolódott ki, ami a korabeli pszichológiai kutatásokat támasztja alá (Kaposi 2004). A rejtőzködés, mint a személyiség védőeszköze elengedhetetlen a belső biztonsága kapcsán. Napjainkra ezek a vélekedések elvekké váltak. A szó szűkebb értelmében az emberek, de főként a machiavellista személyiség azért olyan sikeres, mert rengeteg arca van és szerepet játszik (Kaposi 2004).

Ahhoz, hogy a legjobban tudjon minket befolyásolni, megismeri az alanyát, és a gyengepontjaira figyel, amit előszeretettel használ fel az eszköztárában. Ehhez a rejtőzködés egyéb válfajait alkalmazza. A reneszánsz korában az okkasionális, azaz alkalmi rejtőzködés volt ismeretes (Kaposi 2004). A mechanizmus lényegi eleme, hogy ha kellett a megfelelő szerep kedvéért az egyén még individualizmusát is elvetette a siker érdekében. A mai napra ez a fajta rejtőzködés sokban változott, ami hozzájárult az identitás individualista megszilárdulásához, mely köszönhető az individuum hatalmának és az egyén megítélésének. A ma machiavellistáira a perspektivikus rejtőzködés jellemző, ezzel elkerülhetik a szerepkonfliktusokat (Kaposi 2004).

Ennek az előnye, hogy életüket új alapokra kell helyezniük és ezt megőrizniük. Ez a mag személyt, az egyént szolgálja, amíg hiánya van bizonyos vezérelvnek vagy perspektívának addig működése nehéz, így a mag megóvása érdekében egy perspektívát választ céljai számára. Így a perspektívátlan személyt akár örökre eltüntetheti, és helyébe az új életforma költözhet. Azonban ez is csak egy idillikus nézet részükről, hiszen minden a perspektívának alárendelt, ezért tudatos választás révén döntenek el, hogy énjük melyik szegmensét rejtik el és miért, ez az életstratégiájuk. Megvalósítási módszerük mások megtévesztése és manipulálása. A rejtőzködés fő hibája a meggyőződés arról, hogy kontroll alatt tudják tartani a sorscsapásokat, amik őket érik és jól megtervezett vállalkozásaik többsége sikerre van ítélve. (Kaposi 2004.). A módszerük komplexitása, hogy több egyszerű lépés által befolyásolnak, minden lépés pedig egy generikus vágyhoz, vagy félelemhez kapcsolódik. Így olyan szituációkat teremthetnek, ahol a kimenetek ismeretét a meglévő tapasztalataik kapcsán kezelni képesek, így használva a szerepet. A rejtőzködés marginális pontja, hogy a machiavellista személyiség addig használja a szerepet és addig hagyja rejtve magát, amíg a sikere érdekében áll, ezután újabb kihívást keres (Kaposi 2004). A szerepek a rejtőzködés, a méltóság, és az érték egyenesen vizsgálhatóak. Ahogy *Thomas Hobbes* mondása is tartja: az ember annyit ér, amennyit hatalma hasznáért fizetnek (Barcsi 2013). Hobbes gondolati egysége a siker érdekében elkövetett minden szál megmozgatása, amit a célok befolyásolnak, mi szerint mindenki annyit ér amennyit hatalma ára ér. Ez az olvasat pedig egy újabb abszolútum megjelenését veti fel előttünk, mert a cél meghatározás az időhöz kötődik. Egy rátermett hadvezérnek, háború idején nagyon nagy ára van, azonban béke idején nem sok. Egy tudós megvesztegethetetlen bíró értéke béke idején hatalmas, azonban háború idején kisebb (Hobbes 2001).

1.4. A machiavellizmus és az elméleti kapcsolata

A rejtőzködés, főleg a taktikai céllal szerepekbe helyezett, a kutatók kíváncsiságát is mozgatta. Ezért kezdték vizsgálni az elméletiát a machiavellista személyiségek körében. Ahhoz, hogy ennek jelentőségére rávilágítsak az elméleti fogalmát is tisztázni szükséges. Az elméleti pszichológiai fogalom: az a képességünk, hogy más embereknek önálló mentális állapotokat vagyunk képesek tulajdonítani. Ez a képesség lehetővé teszi, hogy másokat nem pusztán fizikai, de mentális értelemben is magunkon kívül álló lényként ismerjük fel. Ez a képesség fontos helyen áll társas életünkben, a machiavellista személyek esetében, pedig segít eligazodni másokon. Egyrészt megkönnyíti az együttműködést

emberek között, másfelől pedig könnyebbé teszi mások manipulálását (Paál, Bereczkei 2006). Az elmeolvasás, egy fontos és szükséges jelenség, mert ha nem lennénk képesek erre, akkor csak külső jegyek alapján tudnánk megítélni a kapcsolatainkat. Kialakulásában, döntő szerepet játszott az egyre nagyobb méreteket öltő, alkalmazkodás. A kutatók úgy vélik, hogy ez a jelenség csak is az emberre jellemző (Paál, Bereczkei 2006).

A fejlett elmeolvasás képessége két irányban is előnyt jelent interperszonális kapcsolatainkban. Megkönnyíti a társakkal való együttműködést, mert cselekedeteiket következtetni tudjuk, és folyamatos megfigyeléseket teszünk irányukban mentális állapotukra vonatkozólag. Így könnyebben alakulhat ki sikeres kooperáció egy csoporton belül. Másrészt a jó mentális állapottulajdonító képesség ahhoz segíthet, hogy másokhoz képest előnyösebb helyzetbe kerüljünk, vagy adott helyzetben manipuláljunk másokat saját céljaink érdekében, olyan elvek és automatizmusok alkalmazásával, melyek egyéni tapasztalatok alapján működnek (Martin, Goldstein, Cialdini 2015).

Ebből arra következtethetünk, hogy ha valamilyen szinten képesek vagyunk belelátni mások fejébe, akkor képessé válunk előre jelezni a következő lépést is. Ezt a versenyelőnyt úgy képes befolyásolni a machiavellista személy, hogy ha látja előre mit lépne a másik, akkor képessé válik arra, hogy saját lépéseit tudja oly módon befolyásolni, hogy a másik fél azt tegye, amit ő akar. Ezen automatizmus rendszer az, amit a szakirodalom „katt és berr” mechanizmusnak nevez (Cialdini 2009). Tehát az elmeteória egy neutrális kognitív eszköz a szociális kapcsolataink szabályozásában. Érdetelen, hogy az pozitív vagy negatív irányú cselekvés (Paál, Bereczkei 2006).

1.5. Az empátia kifejtése az elmeteória és a machiavellisták tükrében

Az elmeteória és a rejtőzködés révén felmerült a kutatókban az empátiái vizsgálata is. Ahhoz, hogy a vizsgálódásunk célt érjen definiálni szükséges az empátiát, azonban a jelenség definíciója sokrétű, számos kutató eltérő meghatározással írja le. Ahhoz, hogy a kapcsolatra pontosabb képet mutassak, bevezetjük az empátia fogalmi apparátusát skálázó vélekedést. Amit tárgyalni szeretnék ahhoz szükséges, hogy a hideg és a meleg empátia felől közelítve elemezzük a definíciót is (Láng, Birkás 2014).

A hideg empátiát vizsgálva tökéletes egyezést tapasztalhatunk az eddig tárgyaltakkal. A hideg empátia az a fajta kognitív folyamat, amikor megértjük a másik személy állapotát. Legyen ez öröm vagy csalódás, vagy bármilyen érzés és képessé válunk arra, hogy lenyomatot készítsünk az érzéseiről. Fontos tény, hogy itt nem osztozunk a másik érzelmében, képessé

válunk, hogy bele helyezkedjük az állapotba, egyúttal érintetlenek maradjunk érzelmileg. Ha az elmeolvasás felől közelítünk, akkor a hideg empátia és az elmeolvasás képessége tökéletes rendszer ahhoz, hogy javítani próbáljon a másik helyzetén, vagy éppen a saját érdekeinek megfelelően a jelen levő érzelmek alapján befolyásolhassa a másikat (Smith, Mackie 2004).

Ezzel ellentétben a meleg empátia szintén azt használja, hogy lenyomatot készítsen a másik érzelmeiről, de itt bele is helyezkedünk, megértjük és átéljük ezt a lenyomatot. Képessé válunk ugyan úgy örülni vagy éppen szenvedni, mint a másik ember. A meleg empátia esetében a kihasználás lehetősége megszűnik, és valahogy osztozunk a másik érzelmeiben.

A mai napig kérdés, hogy ezt azért tesszük-e, hogy másokon segítsünk, vagy azért, hogy a saját kellemetlen érzéseinket csökkentsük. Az viszont bizonyos, hogy az érzelmi távolmaradás, és a hideg empátia korrelációt mutat a machiavellista személyiségeknél.

A *fejedelemben* Machiavelli erre is tesz utalást a 23. fejezetben, amit kiemel, hogy igazán fontos a fejedelem számára: „...a hízgelést másként [elkerülni - a szerző.], nem lehet csak, ha megérted az embereket és nem bántódsz meg ha igazat mondanak” (Machivelli 2015: 121). A kiragadott mondatrész a hideg empátia és az elmeteória kapcsolatára is rávilágít.

Az önérdekvezérelt személyiség kizárja a lehetőséget, hogy mások érzelmeit átélje, hiszen az eszközként való kezelés nem ismeri fel az érzelmek jelenlétét. Ebből következik, hogy ilyen esetekben mások érzelmei is csak eszközök saját céljaik elérésében, melyet előre lát és olvas (Láng, Birkás, 2014). Ahhoz, hogy az önérdekvezérelt személyiségstruktúra kiválóan működjön az elmeolvasás terén vizsgálnia kell a célok érdekében a kínálkozó lehetőségeket, amikre a leginkább le kell csapnia. Ez viszont felveti azt a kérdést, hogy milyen a viszonya az időhöz ezeknek a személyiségeknek. Fontos tulajdonságuk, a tökéletes időzítés sikeres taktikájukban. Az idővel kapcsolatos kutatások kiemelkedő alakja Philip G. Zimbardo és John Boyd. Úgy vélem, hogy kapcsolat áll fenn az időorientációk és a machiavellista személyiség között.

2. Az idő jelentősége

2.1. Az idő és a machiavellizmus kapcsolata

A machiavellizmus és az idő már a történelmi térben is egy fontos kapcsolatot mutatott. 1597-ben Angliában Francis Bacon *Esszék* című műve is hasonló gondolatokat fejteget, mint A *fejedelem*. Míg A *fejedelem* egy idillikus személy létrejöttét sürgeti a Mediciek számára, addig Bacon műve az erkölcsös és okos életre biztat. Látszólag két különböző oldala van a műveiknek, azonban a fejedelemnek és az erkölcsös és okos ember képének meg kell

egyeznie, hiszen a vezető tökéletes képét szerették volna megalkotni mind a ketten. A két mű generikusan közös pontokkal indul és egy nagy különbséggel: míg Machiavelli azt mondja, hogy a fejedelem, mit tegyen, addig Bacon azt mondja, hogy mit ne tegyen. Ez a különbség Szigethy szerint az idő múlásának és a térbeli elhelyezkedésnek köszönhető (Szigethy 1977). Bacon általánosabban fogalmazza meg téziseit, míg Machiavelli nyelvezete és célja nem titkolt, egyenes és szembetűnő, azonban a vezetői értelmezés teljesen megegyező. A machiavellizmus elméletét tágabban értelmezve Bacon továbbmegy és egy aprólékosabb művet hoz létre, amely a morális és etikai problémákat egy későbbi, nézőponton keresztül mutatja be. A színlelésről és az alakoskodásról szóló esszéje felfedi, hogy a tartózkodás és a zárkózottság egy elfogadott cselekvés, ha egy titok megőrzéséért történik. A nemleges színlelés is elfogadott dolog, ha egy titok megőrzéséért, vagy mások megvédéséért keletkezett. Azonban a tettleges színlelés, amikor tudatosan játssza, hogy ő más, mint amilyen az már nem elfogadható, továbbá elvetendő cselekvés (Bacon 1968). Bacon véleménye, hogy a tudatos színészkedés, vagy ha úgy tetszik a rejtőzködés, nem megengedhető. Machiavelli ezzel szemben elfogadhatónak tartja: *„Azzal viszont ne törődjön, hogy ha olyan rossz tulajdonságokat tételeznek fel róla, melyek nélkül nehezen tudná hatalmát megőrizni”* (Machiavelli 2015: 93.). Ám a gondolat itt is hasonlatossá válik, hiszen ha talál rá okot az erkölcsi fölény érdekében, tehát önnön erkölcsét és mások kíváncsiságát el tudja altatni, akkor már nem alakoskodásról beszélünk, hanem zárkózottságról és tartózkodásról, ebben az esetben pedig elfogadottá válik. *„Amikor valaki nem lát tisztán és nem tud rugalmas lenni a részletekben, legjobb, ha biztosra megy és a végsőig óvatos a fődologban, mint ahogy a vak is lassan lépeget”* (Bacon 1968). A gondolatok távolsága és még földrajzi elhelyezkedése is érdekes, Szigethy Gábor okfejtésére utalnék újra, Machiavelli azt mondja, mit tegyen a fejedelem, míg Bacon, hogy mit ne. Ez a fajta időbeli eltérés arra utal számomra, hogy a machiavellizmus jelensége állandó, azonban az idők során finomodik és tisztul, de a lényegi elemei nem változnak. A korok váltják egymást, azonban az elv marad.

2.2. Az idő filozófiai vonatkozásai: az objektív és a szubjektív idő

Ahogy a korok váltják egymást, úgy az események egymásutánisága is. Ez a sorrend változás az idő fogalmának feleltethető meg. Az időfogalom csoportosításánál a szubjektív és az objektív időészlelés tárgyalásával foglalkozom. A szubjektív idő az egyén sajátos időészlelése, amely az emlékekhez és a tervekhez kötődik. Míg az objektív idő az óra szerinti idő lefolyás. A lét és az eredet kiindulópontja, maga az idő. Az idő és a tér összefüggései

régóta foglalkoztatják a filozófusokat, értekezések százai születtek már a témában. Az időértelmezés filozófiájában az első, a Newtoni idő, mely szerint a tér minden esetben állandó, tehát van. Azonban, hogy mozgás és egymásutániség keletkezzen, ahhoz az időnek is állandónk kell lennie, így homogénként értelmezte mind a kettőt (Störig 2006).

A későbbiekben ezzel ellentétben Kant az időt a térhez hasonlóan, tapasztalattól függetlenül érzékelhetőnek írta le. Sem a tér, sem az idő nem valóság, mint az anyag, hanem mindkettő a megfigyelő egy, az alany tapasztalatainak szükséges eszmei szerkezet része. Ennek bizonyítására a méréseket, mint a megfigyelés okuluszát irányította az eszmei szerkezetbe. Míg a térbeli mérésekkel a tárgyak így az anyag fizikai távolságát határozzuk meg, addig az idő mérésével az események időbeli távolságát. Kant filozófiájában az idő nem egy fogalom, hanem egyfajta *intuíció*. Az idő se nem végtelen, se nem véges, minthogy az csupán saját intuíciónk egy formája. A dolgok sem időben, sem térben nem léteznek magukban (Kant 2009). A kanti kriticismust Henri Bergson értelmezte, miszerint az idő se nem valóságos egynemű közeg, se nem szellemi szerkezet, hanem valami, ami tartammal rendelkezik. *Bergson* ezt a „tartam”-ot a valóság lényegi részét képező alkotóképességnek és emlékezetnek tartotta, melyet a képzelet egyszerű intuíciójával lehet csak megfogni (Bergson 2012). Ez az időértelmezés a kanti kriticismus, mert az idő ennél fogva elveszíti homogenitását, és egy sajátos nagyságot kap. Ezen a piedesztálon olyan fogalmi apparátussal rendelkezik, mint a gyönyör vagy a szépség szubsztanciája.

Ebből arra következtettek, hogy a machiavellizmus térbeli távolsága képtelen eliminálni a jelenséget addig, az események távolsága is képtelen eliminálni magát az időt, így a szubsztanciaként elfogadva kezelem a két jelenséget.

2.3 Az időperspektíva pszichológiája, és paradoxonja

Az idő definiálására több tudományterület tett kísérletet, mind a saját maga értelmezésében. Míg a filozófiai középpont szerint szubsztanciális attribútumként kezeljük, addig a pszichológia egy rögzített részként. Az idő, Zimbardo és Boyd szerint az individuális személyiség rögzített része, ami magával hordozza a nézetet, miszerint az időhöz való hozzáállás változtatható. Az időperspektíva pszichológiai kifejezés, azt a folyamatot jelöli, amikor időövezetekbe vagy időbeli kategóriákba rendezzük személyes tapasztalatainkat. Ez a motívum a pszichológiai idő, ismertebb nevén a szubjektív idő, amely különbözik az óra szerinti, azaz objektív időtől. Az időperspektívák kategorizálásában több irány létezik, azonban Zimbardo és Boyd a három klasszikus és fontos időkategóriát tárgyalja. Azzal, ami

volt tehát a múlt, ami van, a jelen, és ami majd lesz, tehát a jövő (Zimbardo, Boyd 2012). Ez az időértelmezés specifikus időperspektívák szerint tagolódik az értelmezésükben. Név szerint: múlt pozitív, múlt negatív, jelenhedonista, jelen fatalista, jövőorientált és transzcendentális jövőorientált. Az idő paradoxonja arra utal, hogy az időperspektívánk az életeseményeinket leginkább befolyásoló tényező, de nem vagyunk ennek tudatában. Továbbá, a specifikus időperspektíva kategóriák számtalan kellemes tulajdonsággal rendelkeznek, ám ha valamelyiknek túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítunk, akkor negatívumai megsemmisítik előnyeit. Az időhöz való viszony fontossága jelentős, hiszen minden elvnl elengedhetetlen, viszont ezt a fajta hatásmechanizmust a manipulátorok ki tudják használni. Másfelől a manipulátorokat is befolyásolja az idő, köszönhető ez paradox mivoltának, és annak, hogy a tér, melyben mozognak az időnek alárendelt. (Orosz. et. al. 2015). A következőkben a főbb dimenziók bemutatása következik.

2.4. Az idő perspektívák

Az idő fogalmi apparátusával tisztában kell lennünk, mert minden elmélet filozófiai és pszichológiai voltát tekintve lényeges. Olyan befolyásoló tényezőről van szó, amit mi is irányítunk és életünk minden mozzanatát is befolyásolja (Zimbardo, Boyd 2012). A hat időperspektíva közül a *múlt pozitív* orientációjú személyre, jellemző, hogy a gyerekkori, szagok képek, és cselekedetek kellemes emlékként, élnek elméjében. Örömmel gondol a múltra, emellett optimista, régi emlékeiből táplálkozik, emiatt ritkán levert és kedvtelen. Általában úgy képzelhető el, hogy régi stílusú házban él vagy régi emlékeket gyűjt. Őriz mindent, ami a múlthoz kapcsolódik. Örömmel főz és családjáért él. Filmklasszikusokat néz, és régi zenét hallgat, öltözködési stílusát is ez befolyásolja. Kedveli a társaságot és sok barátja van. Óvatosan bánik a pénzzel. Összességében egy kellemes jellemre vall, aki inkább családorientált, mint karrierista (Zimbardo, Boyd 2012). Az ellenpólusa a *múlt negatív* orientáció, amire jellemző, hogy a személyes és fájdalmas emlékeket újra átéli, és gyakran gondol arra, mit kellett volna másként tennie. Levert és szomorkás alak, gátlásos ember, pesszimizmus jellemzi és nincsen sok barátja. A frusztrációi miatt sokszor belelovalja magát a dühbe és elveszti önuralmát, csapkod. Ritkán edzi testét és ritkán enged meg magának bármiféle szórakozást. Nem veti szét az energia, mégis lefoglalja magát, hogy ne kísértsék fájdalmas emlékei (Zimbardo, Boyd 2012). A múltat követően, a *jelenhedonistára* jellemző, hogy nagyon sok barátja van. Társaságkedvelő, hirtelen ötletektől vezérelve cselekszik, kifejezetten kreatív személyiség. Rengeteg az energiája, bárkit megtud, nevetetni, és mindig

jól érzi magát. Ő a társaság lelke. Életüket, aszerint a jelmondat szerint élik, hogy: „Ha jól érzed magad, akkor csináld”. Szeretnek veszélyesen élni nem törődve a holnappal, csak a pillanat számít. Jellemző rájuk a késés és a pontatlanság. A határidőket nem kedvelik, hiszen szabadságuk feláldozásával jár. Fő motiváló tényezőjük, hogy élvezzenek minden pillanatot (Zimbardo, Boyd 2012). A jelen rendelkezik egy másik pólussal is, a *jelen fatalistára* jellemző, hogy nem kíván beavatkozni saját élete alakulásába. Ez táplálja feltételezhető szorongásait és depresszióját is. Nehezen barátkozik és bizalmatlan természetű. Igazán boldogtalan, ellenben lelkiismeretes, apatikus alak. Tipikusan a lesz, ami lesz szellemiségben élnek (Zimbardo, Boyd 2012). A múlt a jelen után a jövő aspektusait tárgyaljuk. A *jövő orientált* személyre jellemző, hogy a relativitáselv vezérli. Reggelente megtervezi minden lépését és ennek a napirendnek a mentén halad. Érdekessége, hogy azonnali örömeire vágyik, de mérlegeli az élvezet előnyeit és a majdani költségét. Gyakran lemond vágyai azonnali kielégítéséről, mert úgy véli, később ebből nagyobb haszna származik. Számos ismerőse, viszont kevés jó barátja van. Kifejezetten lelkiismeretes és következetes, foglalkoztatják jövőbeli dolgai. A munkáját tekintve, betartja a határidőket és kiválóan teljesít. Nem kedveli az új dolgokat, és az izgalmakat. A pénzét megfontoltan és tudatosan költi. Saját bevallása szerint, is kevés az ideje. A beállítottságának megfelelően minden évben eljár a kötelező orvosi vizsgálatokra, figyel az étkezésére és egészségére, testét is rendszeresen edzi (Zimbardo, Boyd 2012). A jövőorientáció másik ága a *transzcendentális jövő* perspektíva. Jellemző rá, hogy a testi dolgokat elveti és újjászülettként él. Egy olyan világban, ahol csak is jót cselekszik, mert tudja, hogy teste hal csak meg csupán és a lelke örökké fog élni. Rendszeresen részt vesz istentiszteleteken és otthonában rituálékat hajt végre. Jól képes kontrollálni késztetéseit, nem agresszív és számol a jövőbeli következményekkel (Zimbardo, Boyd 2012). Ebben a dolgozatban, nem térnek ki erre az utolsó időorientációra, mert a jelen kutatás szempontjából nem releváns.

2.5. A machiavellizmus és az idő pszichológiája

Az eddig tárgyalt megközelítések alapján körvonalazódott, hogy a machiavellista személyiségjegyei között az önérdekvezérelt cselekvés és a bizalmatlanság szerepel. Az előző kutatások azt is igazolták, hogy az elméleti kapcsán tudjuk, hogy képesek behelyezkedni mások lelkiállapotába, de nem válnak érintetté. Így kijelenthető, hogy a bizalmatlanság és az érzelmi távolságtartás megegyezik. Ebből logikusan arra következtethetünk, hogy szociális kapcsolataikban kevés baráttal rendelkeznek, mert bizalmatlanságuk és önző struktúrájuk

kizárja a barátokat, viszont a rejtőzködésnek és a szerepeknek köszönhetően sok ismerőse van. Ismerjük a szakirodalom alapján, hogy kapcsolatait háttérbe szorítja az érdekeinek megfelelően, és a kooperációs technikák és szituációk, amiket alkalmaz, azok is érdekeinek és céljainak alávetett.

Ezek a megfigyelések ahhoz vezettek, hogy kapcsolatot kerestem a jelenhedonizmus és a jövő időperspektíva által túlzottan vezérelt embertípus és a machiavellista személyiség típus között. Továbbá fő fókuszpont volt, hogy azok a személyek, akik nem tesznek a jövőjükért és a pillanatnak élnek, kifejezetten a jelenhedonisták, ők mennyire használják a befolyásolás fortélyait. A kiinduláshoz a pillanat elérést, és a kielégülést vettem alapul, amit a jelenhedonisták jellemeznek (Zimbardo, Boyd 2012). A relativitás elv, pedig amit a jövőorientált személyiség jellemez, aszerint szervezi napi cselekedeteit, ahogyan kontroll alatt tartja személyes kapcsolatait, és ahogyan késlelteti vágyai kielégülését, azért, hogy később nagyobb haszna váljék belőle, alapot adhat arra feltételezésre, hogy a jövőorientált személy machiavellista (Zimbardo, Boyd 2012). A dolgozatomban empirikus, a közöttük lévő kapcsolatok feltárására törekszem. Továbbá van egy másik érdekes kapcsolat is a magas „mach” (Talmácsi. et. al. 2012) személyek és a jövőorientáltak között. Véleményem szerint azok az emberek, akik céljaik elérése érdekében nem riadnak vissza az önző, olykor kizsákmányoló magatartástól, vigyáznak magukra, hiszen csak úgy tudnak játszma helyzetekben és célorientáltan teljesíteni, ha biztosan tudják saját határaikat és egészségi állapotuk biztonságát. Ez az oka annak, hogy kapcsolatot keresek az időorientációk, a machiavellizmus skála és az egészség között is.

3. A munka jelentősége

3.1. A munkafüggőség színtere

Ahhoz, hogy a machiavellizmust, mint a játszmák és a versengés önző aspektusát és az időt, mint az események sorozatának mérőeszközét vizsgáljam, kellett egy olyan „területet” vagy ha úgy jobban tetszik terület találnom, ahol vizsgálni lehet a kontroll iránti vágyat, a versengést, az emberek szubjektív időorientációit, és az egészség aspektusait. Ez a terület kutatásom során a munka területe, hiszen itt minden kérdéskört érintő jelenséggel lehet találkozni. Ahhoz, pedig, hogy az egészséggel is foglalkozni tudjak a munka, mint addiktív jelenséget vizsgáltam. A munkafüggőség jelensége a pszichológiában fiatal területnek számít, megközelítőleg 20 éve beszélhetünk a jelenség szakirodalmi háttéréről. A jelenség oka többek között a gyorsan fejlődő technikai eszközök felhasználása a munkaerőpiacon, és az ehhez a

technikai vívmányokhoz köthető munkaformák megjelenése és robbanásszerű elterjedése. A jelenség perszonális aspektusát tekintve ennek a gyorsuló rendszernek köszönhetően a dolgozók elég gyakran túlóráznak, de ami felvetette a problémát, hogy gyakran nem mennek haza a munka miatt. Ezért választaniuk kell a saját személyes életük és a munka között. A függő inkább a munkát és a munkával kapcsolatos teendőit választja, mint a saját személyes életét, a helyzetet nem tudja kontrollálni az esetek zömében túlvállalja magát, mert úgy érzi, szüksége van a munkára. A jelenség veszélyforrása, hogy az illető keményen dolgozik és lelkiismeretes. Ennek a jelenségnek addiktív volta ott bizonyítható, hogy a személyt örömmel tölti el a munka és minél többet dolgozik, annál jobban érzi magát. Azonban, mint minden függőség ez is rengeteg veszélyt rejt magában. Nem csak egészségi aspektusból, de interperszonális kapcsolati szinten is. Az említett veszélyforrások között feltűnethető még, hogy a kemény és kontrollálatlan munkamotivációra fordított rengeteg energia a személyes kapcsolatok és a szabadidős tevékenység eltűnésével jár. Tehát a munkafüggő személy egészségi állapota romlik a függőség erősödésével és elmagányosodik, ami karakteri változashoz vezethet és kiégéshez (Andreassen 2014). A munka világa véleményem szerint nem csak az életünk marginális része, de az a terület, ahol a machiavellista működésmód és az időorientáció is jól vizsgálható.

3.2. A munka jövője és a mesterséges intelligencia prudenciája a machiavellizmus szemszögéből

Ulrich Beck úgy kezdi a munka jövőjét taglaló tanulmányában, hogy szerinte az információtechnológiai racionalizálás forradalmi eredményeként, a kereső munka csökkenőben van (Beck 2009). Az információ korában, a tudástársadalomba való átmenetet, az oly sokszor megfigyelhető megújulás kíséri, így a dolgozót is a munkája során. A munka az ipari forradalmak során folyamatosan fejlődött és alakult az elektronikai eszközök fejlődésével, ahol is a robbanásszerű fejlődés, és az eszközök rohamos exponenciális hatékonysága, és fejlődési görbéje mellett számolni kellett az új ipar és az új hozzáállások jelenlétével. Erre reflektálva láthatjuk, hogy vannak olyan közgazdászok, akik azt állítják, hogy a múltban is voltak technológiai forradalmak, és ennek ellenére mégsem csökkent szignifikánsan a munkaerő iránti kereslet a munkaerőpiacon. Nem látnak olyan indokot, ami miatt a jelenleg folyó Ipar 4.0 változásra másképpen kellene tekinteni. Ahhoz, hogy folytassam a gondolatmenetet, definiálni szükséges az Ipar 4.0 jelenségét. Az Európai Parlament 2016-ban megfogalmazott állásfoglalása szerint: Az Ipar 4.0 a termelési

folyamatok olyan szervezését írja le, melynek keretében az eszközök önállóan kommunikálnak egymással az értéklánc mentén: a jövő egy olyan „okos” gyárát hozva létre ezzel, amelyben a számítógép-vezérelt rendszerek nyomon követik a fizikai folyamatokat, létrehozzák a fizikai valóság virtuális mását és decentralizált döntéseket hoznak önszervező mechanizmusok alapján (PDEaSP 2016). A gondolat alapja egy újfajta megközelítés, a „skill-based technological change”, ami azon a feltételezésen alapul, hogy a technológia csak kiegészítője a képzett munkaerőnek, ezért a technológiai változás eredményezhet munkaerő szükséglet csökkenést, de nem eliminálja teljes mértékben az emberi munkavégzést.

Jelenleg a kutatók között nem látunk egységes véleményeket, de azt látjuk és mind a két oldal felismerte, hogy a folyamatos fejlődés elképesztő gyorsasággal zajlik ezért a vitás helyzetek sokszor el is tűnnek, mire újabb fejlesztés lát napvilágot. A munka jövőjével kapcsolatban megkerülhetetlen, hogy a mesterséges intelligenciáról ne essen szó. Mivel a tudományterület nagyon szerteágazó, ezért univerzális tudománynak is nevezhető, hiszen rengeteg felhasználási területe van, de ezen dolgozat nem hivatott ezek átfogó bemutatására. Az univerzális tudományterület megközelítéséhez több fogalmi definíció létezik, rövid létrejötté óta, azonban egy általános filozófiai nézetet köszönhetünk Aaron Slomannak, aki a mesterséges intelligencia és a kognitív tudományokat filozófiai és pszichológiai úton megközelítő kutató. A definíció szerint, a mesterséges intelligencia a számítógép tudomány olyan alkalmazott területe, ami az intelligencia kiismerésére és megértésére irányul és ezt követően lemásolja a szükséges alapelveket és feltárja a közöttük létrejövő mechanizmusokat (Sloman 2019). A munka jövőjét jelentő parázs viták és a mesterséges intelligencia folyamatos fejlődése és alkalmazása felvetette azt a kérdést, hogy a machiavellista személyek, és mesterséges intelligencia a munkán belüli alkalmazhatóság kapcsán milyen kapcsolat állhat fent. Azt állíthatjuk, eljön majd az idő, amikor a gépek sok feladatban felülmúlják majd az embereket. A kutatók szerint ellentétben a korai ipari forradalmakkal, a mesterséges intelligencia forradalma (Ipar 4.0.) nem a fizikai képességekről szól majd, hanem arról, hogy az emberi ész, és a mesterséges intelligencia háborúját ki nyeri meg. Egyes kutatók azonban ennek az ellentétét mondják, hiszen a robotok és más rendszerek egyre jobban a hétköznapi élet részévé válnak, és az emberek elkezdenek megbízni bennük.

3.3. Kockázat, felelősség és a prudencia

A számítógépekben manifesztálódó mesterséges intelligencia alapvetően kezdi hallani és látni, amit az emberek csinálnak. Az, hogy a jövőben milyen problémák állnak előttünk ezt

nem tudhatjuk, de felelősséggel tartozunk azért, hogy a lehető legaprólékosabb módon kielemezzük a lehetséges scénáriókat. A modern technika már most ott tart, hogy túlnőhet a cselekvő ember belátó képességén. Ez pedig arra enged minket következtetni, hogy gyakran nem tudhatjuk, hogy az új eszközök használata milyen, a távolabbi jövőben jelentkező probléma forrása vagy megoldása lehet. Az a helyzet alakult így ki, hogy az Ipar 4.0 kapcsán a világ feletti hatalmasság gyakorlás kiteljesedett és gyakorlatilag mindent az uralma alá tud vonni az emberiség, addig a gyors és szakadatlan fejlődés mellett ez erkölcsileg és jogilag szabályozatlan, mert az ember általános működése, még mindig azokon az alapokon nyugszik, ami évezredekkel ezelőtti (Jonas 1984).

A fejlődés és az eszközök megjelenése megenged egy észrevételt, ez pedig a mesterséges intelligencia fogalmi körébe tartozó, ami a megismerés és a lemásolás. Miután lemásolta, utána a döntésnek megfelelően használhatóak is. A döntések reprezentációja adhat igazi állásfoglalást, hiszen a mesterséges intelligencia működését csak is kiegészítő tevékenységként és az emberiség munkáját segítő eszközként értelmezhetjük. A tanítása csak is a jobb és az elengedhetetlen magasabb cél érdekében működhet. Ha segítjük a megismerését, akkor felelősséggel tartozunk a használat mellett és ezt az állásfoglalást még a korai fejlődési szakaszban kell meghozni. Abban az esetben, ha megtanulja, hogy milyen a fekete bőr szín, akkor nem szabad, hogy skálázza, hiszen a rasszizmust képessé kell tennünk megszüntetni az eszközben (Zou, Schiebinger 2018). Ez a gondolat vezetett ahhoz, hogy újra megvizsgáljuk a machiavellista személyiség elméletéhez való viszonyát. Képessé válik arra, hogy megismerje a másikat és lemásolja azt, ha erre nem lennénk képesek, akkor csak a külső jegyek alapján lehetne megítélni, mit gondolnak mások (Paál, Bereczkei 2006). A bizalom kapcsán, pedig megfigyelést igényel a jelenhedonista és a jövőorientált időperspektíva túlzottan vezérelt embere. Ahhoz, hogy a kutatás önfejlesztővé váljon szükség volt egy fogalomra, mely az egész gondolatot magában foglalja ez pedig a prudencia. A fogalmat több helyen sokféleképpen definiálják, azonban a fogalmi mag közös, mely szerint ez egy olyan cselekedet, amely korábbi tapasztalatokon alapszik, a jelenben zajlik, mégpedig a jövőre vonatkozó felelősséggel. A fogalom jelenlegi értelmezésére Adam Smith Theory of Moral Sentiments című művét használom. Az erkölcsi érzelmekről szóló művében sokszor feldolgozza és körüljárja a prudencia fogalmát. A teljes mű pedig, mint egy origóként képes használni a fogalmat, hiszen az erkölcsi cselekedeteket, vagy a prudenciából működőnek véli, vagy teljesen ellentétesen működőnek. Tehát vagy része, vagy a tőle való különbség. A boldogság elősegítése csak is a prudencia erényével valósulhat meg, ami az igazság elosztása,

mint egy másik értelmezés. Ez a felelősség csak is egy független érzés, egy láthatatlan kar, egy belső szabályzó eredménye lehet (Smith 2006).

A machiavellizmusra vetítve kapcsolatot vélek felfedezni, hiszen olyan dolgot tesz, akár rejtőzködve akár nem, ami korábbi tapasztalataival felvértezve ismert a jelenben zajlik és a jövőre irányul, mint felelősség. Az időperspektívák vizsgálatánál is ezt érezhetjük, hogy a hipotézisek alapján a jelenhedonisták és a jövőorientáltak az idő prudenciájában működnek, de eltérő motivációval. A munka, a függőség vizsgálati tényezőjében szintén ezt az algoritmikusságot rajzolja ki.

3.4. A mesterséges intelligencia és a szövegelemzés

Az a kutatási kérdés fogalmazódott meg, hogy: az Ipar 4.0 jelenségével a folyamatosan fejlődő mesterséges intelligencia is a megismerés útján előzetes tapasztalatok során olyan cselekedetekre képes, ami jelenben zajlik és a jövő felelősségére hat? A kutatás a mesterséges intelligencia és az előző három szintér kapcsolatát vizsgálja. A mesterséges intelligenciát úgynevezett tanuló modellekkel fejlesztik, ehhez pedig, mint minden tanuláshoz szükséges valamilyen tapasztalás, a tanulás, pedig az észlelésen és a tapasztaláson alapuló kognitív folyamat (Smith, Mackie 2004).

Egyszerűen fogalmazva a tanulómodell a mesterséges intelligencia „tapasztalati érzékszerv együttese”. Ahhoz, hogy ilyen érzékszervet állítsunk elő, szükség van háttérkutatásra. A vélemény analízis egy fiatal terület, ami a dinamikusan fejlődő mesterséges intelligenciához kapcsolódó szolgáltatás. Ez a szolgáltatás a természetes nyelvi feldolgozásban (NLP) ismeretes aspektusalapú elemzés. Célja, hogy egy adott kulcsszóról szóló szöveges tartalmat rövid idő alatt, automatikusan feldolgozzon és értékeljen. A leginkább megbízható magyar nyelven is működni képes szolgáltató a Neticle Media Intelligence. Szentimentelemző algoritmusai pozitív-semleges-negatív skálán, +3-tól -3-ig értékelik a szöveges tartalmakat a bennük szereplő pozitív/negatív véleményt kifejező szavak által. Az algoritmusok a szövegben a központi kulcsszón kívül, több dolgot is, mint például a tulajdonságok, személyek, helyek, vagy érzelmek, amiket felismernek és címkéznek, így a mélyebb összefüggések is felfedezhetőek. A strukturálatlan adatnak számító szöveges tartalmakból automatikus szövegelemző szoftverrel percek alatt kinyerhetők az insightok (a mögöttes tartalmak és összefüggések), számszerűsíthetők és összevethetők a mennyiségi és minőségi adatok bármilyen kutatási adat kapcsán. A feldolgozott vélemények, pedig objektív alapként mutatják meg a kutatóknak, hogy merre tovább. A szövegelemzés vagy NLP felhasználási

lehetőségei a szöveges adatok mennyiségével merülnek csak ki, ezért gyakorlatilag végtelen a használati lehetőség kapacitás. A természetes nyelvek feldolgozása több elemből és szakaszból épül fel. Az NLP-vel foglalkozó szakemberek többféle tudományterület módszereit és eszközeit használják ahhoz, hogy a gép és az ember közti kommunikációt könnyebbé és zökkenőmentesebbé tegyék. Ezek közé tartozik például a számítógépes nyelvészet, a mesterséges intelligencia vagy akár maga az informatika is. Az NLP célja az, hogy a természetes nyelveket kisebb egységekre bontsa le, valamint hogy megállapítsa a kapcsolatokat, relációkat ezek között az elemek között. Minél több adat (szöveg) áll rendelkezésre, annál könnyebb megtalálni az összefüggéseket az adatok között, vagyis annál pontosabb képet kaphatunk a nyelvről. Úgy vélem, kapcsolat mutatkozik a machiavellizmusról, az időről és a munkáról alkotott vélemények és a hozzájuk kapcsolódott pszichológiai mérőeszközök között.

4. Kutatási módszertan

A dolgozat másik felében az empirikus kutatás révén szeretném feltárni milyen kapcsolat áll fenn a machiavellizmus és az időperspektívák között, illetve a munkafüggőség tekintetében mennyire érvényesülnek a célorientált mechanizmusok. Az elméleti részben taglalt aspektusok kutatására, a vizsgált dimenziók korrelációira, három pszichológiai mérőeszközt használtunk. A véleményanalízisek tisztázásához, pedig egy mesterséges intelligencia szolgáltatást vettem igénybe.

4.1. Hipotézisek

A kutatás fő célkitűzés fókusza, hogy azok a személyek, akik tesznek a jövőjükért, milyen mértékben hanyagolják kapcsolataikat, és mennyire hagyatkoznak a befolyásolás eszköztárára. A másik cél pedig, hogy akik a jelenben élnek és élvezik az élet minden pillanatát, milyen mértékben munkafüggőek és mennyire hagyatkoznak a befolyásolásra.

1. A jövőorientált személyek erősen machiavellisták és munkafüggőek,

1.1. A jövőorientált személyek a manipulációt és munkát érintő vélemények polarizációjával erős kapcsolatot mutat.

2. A jelenhedonista személyek erősen machiavellisták és nem munkafüggők,

2.1. A jelenhedonista személyek a manipuláció polarizációjának véleményeivel erős, míg a munka véleményeinek polarizációjával pedig nem várunk kapcsolatot.

4.2. Résztvevők

A kutatásban 245 személy vett részt (159 nő és 86 férfi). A legfiatalabb 18 éves, a legidősebb kitöltő pedig 67 éves (átlagéletkor=36,19 SD=13,43). A mintavételben szereplő személyek, a mintavételt megelőzően írásbeli tájékoztatást kaptak, melyben biztosítottam őket a kutatás anonimitásáról, és arról, hogy válaszaikat, adataikat bizalmasan kezelem, és csak tudományos elemzés céljából használom. A résztvevőket véletlenszerűen választottuk ki, és az etikai szabályokat betartottuk.

4.3. Eszközök

A kutatást kérdőíves módszerrel végeztük. A kérdőívek megválaszolása online módon történt. A kitöltésre szánt idő 25 percet jelentett. A kutatás során három pszichológiai mérőeszközt használtunk. A machiavellizmus meghatározásához a Machiavellianism Personality Scale (MPS) (Talmácsi et. al. 2012) egy 15 tételből álló skála, ami ötfokú Likert-skálán mér (1: egyáltalán nem értek egyet, 2: inkább nem értek egyet, 3: egyetértek is meg nem is, 4: inkább egyetértek, 5: teljes mértékben egyetértek). A kérdőív az eredményeket négy dimenzió szerint skálázza: Amoralitás / Kontrollérzet / Kontroll iránti vágy / Mások iránti bizalmatlanság. Az idő orientációkhoz használt mérőeszköz a 17 tételből álló, Zimbardo Time Perspective Inventory (ZTPI) (Orosz. et. al. 2015), és az előző mérőeszközhöz hasonlóan ötpontos Likert-skálát használ (1: egyáltalán nem értek egyet, 2: inkább nem értek egyet, 3: egyetértek is meg nem is, 4: inkább egyetértek, 5: teljes mértékben egyetértek). Az eredményeket, pedig öt dimenzióra skálázza: Múlt pozitív / Múlt negatív / Jelenhedonista / Jelen fatalista / Jövőorientált.

A munkafüggőség méréséhez a 14 kérdésből álló Bergen Work Addiction Scale használtuk (Orosz. et. al. 2015), ami ötfokozatú Likert-skála segítségével (1: soha, 2: ritkán, 3: néha, 4: gyakran, 5: mindig) méri a személyiséget. Az eredményeket hét dimenzióra osztja, ami a következő: Kitűnés / Tolerancia / Hangulatváltozás / Visszaesés / Elvonás / Konfliktus / Problémák. A norvég és magyar item szett közül a hosszabb magyar item szettet használtuk a kutatáshoz, mert a pontossága jobb eredményeket mutatott. (Orosz, et. al. 2015). A véleményanalízishez, pedig a Neticle Media Intelligence szolgáltatását használtuk, ami a

Zurvey.io. A Zurvey.io saját szövegek elemzésére készült szoftver, mely használható nyílt kérdések válaszainak, SMS, e-mail vagy egyéb szöveges ügyfélvisszajelzések pár perc alatti feldolgozásához, és automatikus elemzéséhez. Az automatikus szövegelemzés egyik előnye, hogy képes a szöveget érzelmi polaritásuk szerint osztályozni. A kérdőívben olyan demográfiai adatokat is gyűjtöttünk, amik az iskolázottságra, a családi állapotra, a lakhelyre, életkorra vonatkoztak. Továbbá az egyéni megítélés szerinti, egészségi állapotot és a szórakozásra fordított időt is megkérdeztük a válaszadóktól.

4.4. A statisztikai eljárás

Az adatokat az SPSS 20.0 for Windows statisztikai elemző program segítségével dolgoztuk fel, és minden próbánál a 0,01-es és 0,05-ös (**p <0,01, *p <0,05) szignifikanciaszintet alkalmaztuk döntési kritériumként.

5. Eredmények

A vegyes életkorú és véletlenszerűen kiválasztott mintán, a válaszok közötti kapcsolatot korrelációanalízis segítségével vizsgáltuk. A hipotéziseknek megfelelően kapcsolatot kerestünk a machiavellista személyiséget mérő eszköz és az időperspektívát vizsgáló kérdőív között. A kutatás során azt is feltételeztük, hogy az időperspektívák és a munkafüggőség között is kapcsolat állhat fent. A vizsgálati módszert megismételtük a munkafüggőség és a machiavellizmust vizsgáló kérdőív között is. További kapcsolatokat kerestünk még a manipulációról, az időhöz való hozzáállásról, és a munkáról vallott vélemények polaritás értékei között is. A kutatás során alkalmazott Pearson-féle korrelációelemzést a három mérőeszköz dimenziói között végeztük el, beemelve a demográfiai kérdések közül az egészségi állapotra kitérő saját megítélést (Egészségi állapota saját bevallása szerint?). Itt is figyelembe vettük a kapcsolatok irányát az egészségi állapot korrelációs együtthatói között ($-1 < p < 1$). A követhetőség kedvéért a machiavellizmus és az időperspektívák kapcsolatát egyben tárgyalom, míg a munkafüggőség dimenzióit az időperspektívákkal közösen tárgyalom. A vizsgálati fókusz pedig a családi állapot és a korrelációs kapcsolatokra is kiterjesztem.

5.1. Manipuláció dimenziói

5.1.1. Mások iránti bizalmatlanság dimenziója

Az elméleti háttér ismerete kapcsán, tudjuk, hogy a machiavellista személyek a befolyásolás művészei, de tartanak a bizalom kiterjesztésétől, ezért még ha sok ismerőssel is rendelkeznek, nehéz a kapcsolatokba való érzelmi belehelyezkedésük, ezért kevés barátjuk van. A bizalmatlanságuk oka továbbá, hogy magukból indulnak ki és félnek attól, hogy manipuláció áldozatai lesznek ezért is nehéz számukra bizalmi kapcsolat kialakítása. A belső motivációt illetően, pedig általában a legrosszabbat feltételezik a másokban (Talmácsi. et. al. 2012). Az időperspektívák öt dimenzióját és a machiavellista skála első dimenziójának kapcsolata kimutatta, hogy kapcsolatban áll a múlt negatív dimenzió és a mások iránti bizalmatlanság ($r(245) = 0,265$; $p < 0,000$). A múlt felé negatívan orientálódó személyekre jellemző a bizalmatlanság, ennek oka, pedig a múltban elszenvedett negatív élményeiknek köszönhető. Az eredmények mentén újabb korreláció mutatkozott a jelen fatalista dimenzió, és a bizalmatlanság között a jelen fatalista dimenzióval ($r(245) = 0,204$; $p < 0,001$). Ellentétes irányú kapcsolat rajzolódott, ki a múlt pozitív dimenzió és a mások iránti bizalmatlanság során ($r(245) = -0,148$; $p < 0,020$) és ellentétes irányú kapcsolat mutatkozott a jövő idődimenzióval ($r(245) = -0,137$; $p < 0,032$). Az ellentétes kapcsolatból azt a következtetést lehet levonni, hogy minél inkább jellemző valakire a múlt pozitivitás és a jövő időperspektíva, annál inkább megbízik másokban. A mások iránti bizalmatlanság dimenziója és munkafüggőség dimenziója között nem található kapcsolat. A manipulációról, az időről és a munkáról alkotott vélemények érzelmei és a mások iránti bizalmatlanság dimenziója között nem találtunk kapcsolatot.

5.1.2. Amoralitás, amorális manipuláció dimenziója

A befolyásolás művészetének egyik olyan pillérére épít ez a dimenzió, ami a megfigyelések által gyűjtött információk alapján a döntés pillanatában képessé teszi az egyént arra, hogy morális elvárásoknak ellentétesen álljon a morális elvárásokhoz (Birkás, Csathó 2015).

Az idő dimenziók közül a múlt negatív időorientáció között mutatható ki kapcsolat ($r(245) = 0,137$; $p < 0,032$). Két ellentétes irányú kapcsolat rajzolódott ki a jövő dimenzió ($r(245) = -0,265$; $p < 0,000$) és a múlt pozitív dimenzió között ($r(245) = -0,177$; $p < 0,006$). Az amoralitás dimenziója, pedig nagyobb elemszámon, kapcsolatot mutat a hangulatváltozás dimenziójával ($r(245) = 0,177$; $p < 0,006$) és ellentétes irányú kapcsolatot találunk a kitűnés dimenzióval ($r(245) = -0,357$; $p < 0,000$). Az eredmények tükrében azok, akik személyiségét

a múlt negatív időorientáció irányítja, képes megszegni a morális szabályokat, ha érdeke fűződik hozzá. A negatív irányú kapcsolatok, ahogy az előzetes felismerések alapján képes megfelelni a morális szabályoknak, abban az esetben, ha múlt pozitív vagy jövőorientált időorientáció jellemzi túlzottan a személyiségét. A munkafüggőséghez való viszony esetén, pedig ellentétes irányú kapcsolat mutatkozott a kitűnés dimenziójával, ami arra enged következtetni, hogy akik amorálisan viselkednek, nem munkafüggőek, nehogy feltűnést keltsenek viselkedésükkel. A hangulatváltozás dimenziója és az amoralitás kapcsolata arra enged következtetni, ha a munkafüggő személynek olyan hangulata támad, akkor képes amorális viselkedésre is, ami a függőségből adódó jelenségnek feleltethető meg (Orosz. et. al. 2015). A manipulációról, az időről és a munkáról alkotott vélemények érzelmei és az amoralitás dimenziója között nem találtunk kapcsolatot.

5.1.3. Kontroll iránti vágy

A szakirodalmi háttér ismerete alapján tudjuk, hogy a machiavellista személyek veszélyforrásként tekintenek másokra, ezért szeretnék kontroll alatt tartani a személyes interakcióikat, ez a dimenzió ezt a domináns pozíciók iránti vágyat méri (Birkás, Csathó 2015). A jelenhedonista dimenzió mentén rajzolódott ki egy közepes erősségű kapcsolat ($r(245) = 0,362$; $p < 0,000$), és egy ellentétes irányú kapcsolat mutatkozott a jelen fatalista dimenzióval ($r(245) = -0,179$; $p < 0,005$). A kontroll iránti vágy dimenziója és a munkafüggőség dimenziója semmiféle szignifikáns kapcsolatot nem rajzolt ki. A kontroll iránti vágy és az időorientációk kapcsolata arra enged következtetni, hogy az ismeretes jelmondataik alapján, a jelenhedonista személyek a céljaik elérése érdekében, mindent elkövetnek, ehhez pedig szüksége van a kontroll feltétlen gyakorlására, míg a jelen fatalista hozzáállás szerint, neki minden mindegy, így nem vágyik kontrollra, mert nincsen vele célja (Zimbardo, Boyd 2012). A manipulációról, az időről és a munkáról alkotott vélemények érzelmei és a kontroll iránti vágy dimenziója között nem találtunk kapcsolatot.

5.1.4. Kontroll érzet dimenziója

A machiavellista személyek vélekedési alapján úgy vélik, hogy az élethelyzetek döntő részét a külső tényezők befolyásolják. Ezért sikerességük fokmérőjének is a külsőségeket veszik alapul, mint a vagyon, a befolyás, elégedettségüket a státusz határozza meg. Ezt az indikátort a külső kontrollt éreztetni vágyó, a sikeresség látható indikátora iránti szükségletet mér (Talmácsi. et. al. 2012). Az időorientációkkal végzett elemzés feltárta a jelen fatalizmus és a

kontroll érzet közötti kapcsolatot ($r(245) = 0,218$; $p < 0,001$). A kontroll érzet dimenzióját a munkafüggőség dimenziókkal összevetve gyenge kapcsolat mutatkozott a tolerancia ($r(245) = 0,147$, $p < 0,021$) és a hangulatváltozás ($r(245) = 0,150$, $p < 0,019$) dimenziója között. Ezen felül egy ellentétes irányú kapcsolat is kirajzolódott a kitűnés dimenziójánál ($r(245) = -0,207$, $p < 0,001$). Ezek az eredmények arra engednek következtetni, hogy a jelen fatalista személyek bár az élethez a minden mindegy elve alapján állnak, a státuszukhoz ragaszkodnak, ami meghatározza őket, és a vágyuk kialakulhat egy magasabb társadalmi pozíció elérésére, de a tettek mezejére nem lépnek, ami szorongását és depresszív hangulatát táplálhatja (Zimbardo, Boyd 2012). A munkafüggőség dimenziójánál, pedig az eredmények arra engednek következtetni, hogy a státuszért való küzdelemben a tolerancia és a hangulatváltozás dimenzió közti kapcsolatból az egyén képes tolerálni a munkát még abban az esetben is, ha az több annál, mint amit szeretne megtenni, vállalva a hangulatváltozásokat is, ami befolyásolhatja családi és személyközi kapcsolatait is. Az ellentétes irányú kapcsolat viszont a kitűnés dimenzióval arra enged következtetni, hogy a státusz növelés és a jobb pozíció nem mehet annak a rovására, hogy kimagasló munkát végezzen, ezzel erőtartálékot képezve. A manipulációról, az időről és a munkáról alkotott vélemények érzelmei és a kontroll érzet dimenziója között nem találtunk kapcsolatot.

5.2. Az idődimenziók és a munkafüggőség dimenziók kapcsolata.

Az idődimenziók és a machiavellizmus skála kapcsolatait együtt tárgyaltuk. A munkafüggőség és az időorientációk kapcsolatait is egyben kezeljük a könnyebb értelmezhetőség kedvéért.

5.2.1. Múlt negatív

A kutatás során gyenge, ellentétes irányú negatív kapcsolatot mutatott a kitűnés dimenziójával ($r(245) = -0,134$; $p < 0,035$). Az eredmény arra enged következtetni, hogy a múlt negatív dimenzió túlsúlyával élő ember nem tűnik ki a munkájával, minél inkább jellemzi ez az idődimenzió, annál inkább mondható, hogy nem veszélyezteti a kitűnés dimenziója. Az automatikus szövegelemzés polarizáció, melyet a manipulációról, az időről és a munkáról alkotott vélemények érzelmei tükröznek egy ellentétes irányú negatív kapcsolatot rajzolt ki a múlt negatív időorientáció és a manipulációról alkotott vélemények között ($r(245) = -0,149$; $p < 0,020$). Erről azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a manipulációról vélekedők közül

minden bizonnyal negatívan fog nyilatkozni az, aki a múltjából negatívan táplálkozik, ezzel erősítve az időorientációra jellemző pesszimizmust és a szorongást (Zimbardo, Boyd 2012).

5.2.2. *Múlt pozitív*

A vizsgálat nem talált semmilyen kapcsolatot, ez arra enged következtetni, hogy a múlt pozitív személy egy jó munkatárs és feladatát kiválóan ellátja, azonban nem engedi, hogy a munka függést alakítson ki nála, mert számára fontosabbak az emberi kapcsolatai és a családja, annál, hogy ezt a munka miatt veszni hagyja. A manipulációról, az időről és a munkáról alkotott vélemények érzelmei és a múlt pozitív időorientáció között nem találtunk kapcsolatot. Ennek a dimenzióknak az érzelmi feltérképezésére tett kísérlet során ezt a kapcsolat hiányt azzal magyarázom, hogy az orientációra jellemző, pozitív öntudat, a családi kellemes emlékek, és a családhoz, mint biztonsági csoporthoz való tartozás egy olyan védőhálót képez számára, hogy a három vélemény során nem tapasztalhatunk kiugrást.

5.2.3. *Jelen hedonista*

A szakirodalmi háttér alapján azt feltételezzük, hogy nem található kapcsolat a munkafüggőség dimenziói és a jelenhedonizmus dimenziója között. Maga a jelenség fogalmi apparátusa sem engedi meg ennek a létét, hiszen a hedonizmus a munkahelyi felelősség vállalás egyik kizáró tényezője. Az elvégzett statisztikai vizsgálat igazolta a feltételezést. A manipulációról, az időről és a munkáról alkotott vélemények érzelmei és a jelenhedonista időorientáció között nem találtunk kapcsolatot. Ennek a dimenzióknak az érzelmi feltérképezésére tett kísérlet során ezt a kapcsolat hiányt azzal magyarázom, hogy az orientációra jellemző, hedonizmus nem vesz tudomást a fogalmi jelentések mélységéről csak a saját önérdekvezérelt tettei befolyásolják.

5.2.4. *Jelen fatalista*

A feltárás egy negatív ellentétes irányú gyenge kapcsolatot realizált a kitűnés dimenziójánál ($r(245) = -0,157$; $p < 0,014$). A sorsszerűségbe vetett hit nem jelez nagy teljesítményt és ebből kifolyólag a munkafüggőség skáláján sem várhatunk elmozdulást, a kitűnés negatív irányú kapcsolata is feltehetően ezt erősíti. Az automatikus szövegelemzés polarizáció, melyet a manipulációról, az időről és a munkáról alkotott vélemények érzelmei tükröznek. Kapcsolat rajzolódott ki a jelen fatalista időorientáció és a munkáról alkotott vélemények érzelmei között ($r(245) = 0,132$; $p < 0,040$). Erről azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a munkáról

vélekedők kapcsolata a jelen fatalista embereknél, mert szorongásaik hátterében a vágy állhat, ami a negatív irányú kitűnés dimenziót mutat. A munkával való elégedetlenség és változatlanság erősíti az időorientációra jellemző depresszív hangulatot és a szorongást (Zimbardo, Boyd 2012).

5.2.5. Jövőorientált

A vizsgálat feltárta a kitűnés ($r(245) = 0,146$; $p < 0,022$) és az elvonás ($r(245) = 0,132$; $p < 0,039$) dimenziói közötti kapcsolatot. Ebből arra következtetünk, hogy a jövőben egy nagyobb elemszámon elvégzett kísérlet igazolhatja azt a sejtést, hogy nagyobb elemszámon elvégezve azok, akikre minél inkább jellemző a jövőorientáltság, annál inkább szeretnének kitűnni és elvonási tüneteik vannak, ha nem dolgozhatnak. Az automatikus szövegelemzés érzelmeinek feltérképezése során nem találtunk kapcsolatot. Ezt a kapcsolat hiányt azzal magyarázom, hogy az orientációra jellemző, jövőbe tekintés nem engedi, hogy a fogalmi apparátusokról való vélekedés érzelmi elmélyülést alakítson ki nála

5.3. A munkafüggőség és a vélemények közötti kapcsolat

5.3.1. Kitűnés

A válaszadókat vizsgálva az egészség témakörét közelítve elemeztük a munkafüggőség dimenzió, és a kialakított vélemények közötti kapcsolatot. A munkáról alkotott vélemények és a kitűnés dimenziójánál feltártunk egy ellentétes irányú negatív kapcsolatot ($r(245) = -0,153$; $p < 0,016$).

5.3.2. Tolerancia

A válaszokat vizsgálva, pedig korrelációt rajzoltunk ki az időről alkotott vélemények érzelmei ($r(245) = 0,150$; $p < 0,019$) és a munka vélemények érzelmei között ($r(245) = -0,129$; $p < 0,044$).

5.3.3. Hangulatváltozás

A feltárás során a vélemények érzelmei és a munkafüggőség hangulatváltozására vonatkozó dimenzió között nem találtunk kapcsolatot.

5.3.4. Visszaesés

A feltárás során a vélemények érzelmei és a munkafüggőség visszaesésre vonatkozó dimenzió között nem találtunk kapcsolatot.

5.3.5. Elvonás

A feltárás során a vélemények érzelmei és a munkafüggőség elvonásra vonatkozó dimenzió között nem találtunk kapcsolatot.

5.3.6. Konfliktus

A feltárás során a vélemények érzelmei és a munkafüggőség konfliktusra vonatkozó dimenzió között nem találtunk kapcsolatot.

5.3.7. Problémák

A feltárás során a vélemények érzelmei és a munkafüggőség elvonásra vonatkozó dimenzió között nem találtunk kapcsolatot.

5.4. A munkafüggőség és az egészségi állapot kapcsolata

Az machiavellizmus, az időperspektívák és a munkafüggőség dimenzió közötti kapcsolatot már feltártuk, a szubjektív egészségi állapot és a munkafüggőség közötti kapcsolatra is vizsgálatot tettünk. Ennek alapja a szakirodalmi véleményeket alátámasztó kutatások (Orosz. et. al. 2015, Andreassen, et. al. 2013), ezt a gondolatot vizsgáltuk a machiavellizmus és az idő aspektusából. Az időorientációk közül ellentétes irányú gyenge negatív kapcsolat mutatkozik a múlt negatív ($r(245) = -0,187$; $p < 0,003$) és a jelen fatalista ($r(245) = -0,165$; $p < 0,010$) és az egészség saját bevallása között. A machiavellista dimenziónál negatív irányú korreláció mutatkozott ($r(245) = -0,133$; $p < 0,038$). A feltárás során a vélemények polaritása és az egészségi állapot között is próbáltunk kapcsolatot feltárni, de szignifikáns kapcsolat nem mutatkozott. A véleményekkel történő összevetés nem tárt fel szignifikáns kapcsolatot.

5.5. Szórakozásra fordított idő heti szinten, saját megítélése szerint

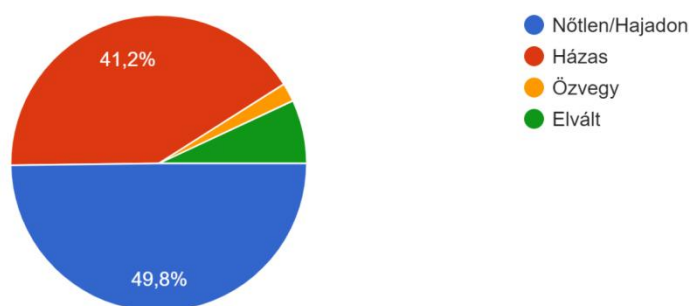
A demográfiai kérdések során megvizsgáltuk a szórakozásra fordított időt önbevallás alapján. A vizsgálat alapjául, a szakirodalmi háttér elemeire támaszkodtunk (Andreassen. et. al. 2013). A 245 kitöltőnk önbevallása során a legkevesebb szórakozásra fordított idő 0 óra, a legtöbbet szórakozásra fordított idő heti szinten pedig 72 óra. A válaszadók átlagosan ($Mean=0,57h$,

SD=0,583h) 12 óra 42 percet töltenek szórakozással egy héten. A vizsgálati dimenziókkal történő vizsgálat során, a machiavellizmussal történő összevetéseink kimutatták, hogy a kontroll iránti vágy dimenziója és a szórakozásra fordított idő között volt erős kapcsolat ($r(245) = 0,190$; $p < 0,003$). Az idődimenziók és a szórakozásra fordított idő között gyenge kapcsolatot tártunk fel a jelenhedonizmus dimenziójánál ($r(245) = 0,134$; $p < 0,036$), továbbá kettő ellentétes irányú negatív kapcsolat mutatkozott a jövőorientált idődimenziók ($r(245) = -0,157$; $p < 0,014$), és a jelen fatalista dimenzió esetében is ($r(245) = -0,157$; $p < 0,014$). A munkafüggőség dimenziói és a szórakozásra fordított idő között nem tártunk fel szignifikáns kapcsolatot. A vizsgálati vélemények közül, pedig manipuláció véleményei között fedeztünk fel erős korrelációt ($r(245) = 0,181$; $p < 0,005$).

5.6. A munkafüggőség és az interperszonális kapcsolatok

Mivel a munkafüggő személy hanyagolja a kapcsolatait, hogy több időt szentelhessen a munkájának, ezért megvizsgáltuk, hogy a családi állapotra kiterjedő kérdés dimenziója (1. ábra), milyen kapcsolatokat mutat a vizsgálati dimenziókkal (Andreassen, et. al. 2013). A statisztikai vizsgálat kimutatta a machiavellizmus dimenziói között végzett vizsgálat együttjárást nem észlelt. Az időorientációkkal kapcsolat nem volt kimutatható. A munkafüggőség dimenzióinál, pedig a családi állapot és a visszaesés dimenziója mutatott egy gyenge kapcsolatot ($r(245) = 0,126$; $p < 0,048$). A véleményekkel történő összevetés a családi állapot és az idővel kapcsolatos vélemények között találtunk gyenge kapcsolatot ($r(245) = 0,143$; $p < 0,026$).

Családi Állapot
245 válasz

1. ábra: Családi állapotra vonatkozó válaszok (saját szerkesztés)

5.7. A képzettség és munkafüggőség kapcsolata

A munkafüggő személy és a képzettségre kiterjedő kérdés dimenzióját is megvizsgáltuk (2. ábra). Az elvégzett kísérlet statisztikai vizsgálata kimutatta, hogy a machiavellizmus skála dimenziói és a végzettség között nem áll fenn kapcsolat. Az időorientációkkal végzett összevetés pedig egy ellentétes irányú negatív kapcsolatot rajzolt ki a jelen fatalista személyeknél ($r(245) = -0,133$; $p < 0,038$). A munkafüggőség dimenzióinál végzett vizsgálat pedig a tolerancia és a tanulmányok között mutatott közös kapcsolatot ($r(245) = 0,131$; $p < 0,041$). A véleményekkel történő összevetés nem tárt fel szignifikáns kapcsolatot.

Tanulmányok
245 válasz

2. ábra: Képzettségre vonatkozó válaszok (saját szerkesztés)

5.8. A dimenziókról kialakított vélemények érzelmeinek egymással történő összevetése és a pszichológiai mérőeszközök kérdésenkénti összevetése

A hipotéziseink igazolása céljából, hasonló analógiát kerestünk a manipulációról az időről és a munkáról alkotott vélemények érzelmei, és az jelenségeket mérő pszichológiai mérőeszközökről is. Ezért kapcsolatot kerestünk a három kérdésre adott véleményeinek dimenziói között is. Azt vártuk, hogy a három vélemény érzelmeit bemutató skálák között mindenhol fent áll a kapcsolt. A statisztika vizsgálataink kimutatták, hogy a manipuláció véleményei és az idő véleményei között van gyenge kapcsolat ($r(245) = 0,159$; $p < 0,013$). Ezért elvégeztük az időorientáció és a manipulációról szóló vélemények közös feltárását, és múlt negatív időorientáció és a manipulációról kialakított vélemények érzelmei között találtunk egy ellentétes irányú gyenge negatív kapcsolatot ($r(245) = -0,149$; $p < 0,020$). A feltárást a demográfiai adatokra is elvégeztük a három vélemény panel kapcsán és a családi állapot és az idő kapcsolatát rajzolta ki a vizsgálat, ami egy gyenge kapcsolatot mutatott

($r(245) = 0,143$; $p < 0,026$). A manipuláció, az idő és a munka véleményeinek érzelmeit összevettem a mérőeszközök kérdéseivel is.

5.8.1. A manipuláció véleményei és a kérdőívek kapcsolata

A manipuláció és az MPS kérdőív 15 kérdése közül az 1. kérdés (*Társas helyzetben szeretem én adni az utasításokat?*) között volt gyenge kapcsolat ($r(245) = 0,128$; $p < 0,045$), és feltártam egy ellentétes irányú gyenge negatív kapcsolatot a 8. kérdésnél (*Amikor egy ígéretes ötletem támad, megtartom magamnak, ezzel megelőzve, hogy mások ellopják azt?*) ($r(245) = -0,151$; $p < 0,018$). Az időorientációkat vizsgáló ZTPI kérdőív 17 kérdése közül az 1. kérdés (*Bántalmazásban és elutasításban bőven volt részem a múltban?*) között volt kimutatható ellentétes irányú gyenge negatív kapcsolat ($r(245) = -0,131$; $p < 0,041$) és a 4. kérdés (*Nehezen tudom elfelejteni a gyermekkorom kellemetlen emlékeit?*) között volt kimutatható ellentétes irányú erős negatív kapcsolat ($r(245) = -0,177$; $p < 0,006$). A munkafüggőség dimenzióit vizsgáló kérdések közül, pedig nem volt kimutatható kapcsolat.

5.8.2. Az idő véleményei és a kérdőívek kapcsolata

Az idő véleményeinek kapcsolata és az MPS kérdőív 15 kérdése között egy ellentétes irányú gyenge negatív kapcsolatot tártunk fel ($r(245) = -0,135$; $p < 0,034$), a 3. kérdést (*Egy napon gazdag és befolyásos ember akarok lenni?*) illetően. Feltártunk még a 14 kérdésből álló BWAS kérdőív kérdései közül a 4. kérdést illetően (*Érzett készletet arra, hogy egyre többet és többet dolgozzon?*) egy gyenge kapcsolatot ($r(245) = 0,136$; $p < 0,034$) az idő véleményekkel. Az időt vizsgáló kérdések között nem találtunk kimutatható kapcsolatot.

5.8.3. A munka vélemények és a kérdőívek kapcsolata

A munka véleményeinek kapcsolata nem tárt fel együttjárást az MPS kérdőív kérdései esetén. A ZTPI kérdései esetén találtunk egy gyenge kapcsolatot a 15. kérdés (*Hajlandó vagyok etikátlan lenni, ha úgy vélem, hogy ez fog hozzásegíteni a siker eléréséhez?*) és a munka véleményei között ($r(245) = 0,161$; $p < 0,012$). A BWAS kérdései és a munka véleményei között, nem volt kimutatható kapcsolat.

6. Megvitatás

A vizsgálati fókuszunkban az idődimenziók és a machiavellizmus és a munkafüggőség közötti kapcsolat feltárására tettem kísérletet. Az előzetes kutatások foglalkoztak az egészségi állapot,

az interdiszciplináris kapcsolatok összefüggéseivel (Andreassen. et. al. 2013, Orosz, et. al. 2015). Fontos kiemelni, hogy a kutatási fókuszba beemelt vélemény analízisek komplex összevetései és a képzettség, továbbá a szórakozásra fordított idő elemzése is bővítették a megfigyeléseinket. A vélemények automatikus szövegelemzés révén kapták meg a vizsgálati analízishez használt érzelmi visszajelzéseket, ami újabb kutatásokat indukálhat a jövőben. Meg kell említeni, hogy az eredmények nem reprezentatívak. A jövőben nagy elemszámon történő ismétlését követően, akár reprezentatív kutatássá bővíthetők.

6.1. Az első hipotézis és tárgyalása

1. A jövőorientált személyek erősen machiavellisták és munkafüggőek.

A hipotézisünk a túlzottan jövőorientált személyek feltérképezésére tett kísérletet. Az elvárásaink szerint ezek az emberek machiavellista személyiséggel rendelkeznek, és beállítottságukból adódóan veszélyeztetni őket a munkafüggőség. A meghatározott vélemények érzelmeinél, pedig ugyan ezt a kapcsolatot realizáltuk. Ezt a hipotézist nem sikerült igazolni. A machiavellizmus skálán történő vizsgálat során a mások iránti bizalmatlanság dimenziójánál ellentétes irányú gyenge negatív kapcsolatot találtunk jövő idődimenzióval ($r(245) = -0,137$; $p < 0,032$), az amoralitást mérő dimenzió között szintén egy ellentétes irányú azonban erős kapcsolatot tártunk fel a jövő dimenzióval ($r(245) = -0,265$; $p < 0,000$). Míg a munkafüggőség dimenziói feltárta a kitűnés ($r(245) = 0,146$; $p < 0,022$) és az elvonás ($r(245) = 0,132$; $p < 0,039$) dimenziói közötti kapcsolatot. Így hipotézisünket részben igazoltuk.

6.1.1 Az első alhipotézis és tárgyalása

1.1. A jövőorientált személyek a manipulációt és munkát érintő vélemények polarizációjával erős kapcsolatot mutat.

Az automatikus szövegelemzés érzelmeinek feltérképezése során nem találtunk kapcsolatot. Ezt a kapcsolat hiányt azzal magyarázom, hogy az orientációra jellemző, jövőbe tekintés, nem engedi, hogy a fogalmi apparátusokról való vélekedés érzelmi elmélyülést alakítson ki nála. Az eredmények alapján azt a megállapítást teszem, hogy minél inkább jellemző a személyre a jövőorientált időorientáció, annál inkább bízik meg másokban és annál inkább szabálykövető. Munkájával szeret kitűnni, és zavarja, ha nem dolgozhat. Ezért véleményem szerint a jövőben egy újabb kutatás során bizonyíthatóvá válik, hogy a jövőorientált személyekre nem jellemző a machiavellizmus, azonban véleményem szerint a kibővített elemszámon történő minta több

kapcsolatot feltételezhet a jövőorientáltak és a munkafüggőség között, ezért ez veszélyeztetheti őket.

6.2. A második hipotézis tárgyalása

2. A jelenhedonista személyek erősen machiavellisták és nem munkafüggők.

A hipotézisünk a túlzottan jelenhedonista személyek feltérképezésére tett kísérletet. Az elvárásaink szerint ezek az emberek machiavellista személyiséggel rendelkeznek, és beállítottságukból adódóan nem veszélyezteti őket a munkafüggőség. A meghatározott vélemények érzelmeinél, pedig ugyan ezt a kapcsolatot realizáltuk. Azt vártuk, hogy erős kapcsolat mutatkozik majd a machiavellizmus skálája és a jelenhedonizmus között. A jelenhedonista dimenzió mentén rajzolódott ki egy közepes erősségű kapcsolat a machiavellizmus skála kontroll iránti vágy dimenziójával ($r(245) = 0,362$; $p < 0,000$). A mások iránti bizalmatlanság és az amorálisitás skálán nem volt együttjárás, pedig a személyiség jelleméből fakadna, hogy másoknak bizalmat szavaz és, ha kell, akkor amorálisan viselkedik. A munkafüggőség dimenziói között pedig nem találtunk a kapcsolatot. A hipotézisünket ezért csak részben sikerült igazolni.

6.2.1. A második alhipotézis tárgyalása

2.1. A jelenhedonista személyek a manipuláció polarizációjának véleményeivel erős, míg a munka véleményeinek polarizációjával pedig nem várunk kapcsolatot.

A manipulációról, az időről és a munkáról alkotott vélemények érzelmei és a jelenhedonista időorientáció között nem találtunk kapcsolatot. Ennek a dimenzióknak az érzelmi feltérképezésére tett kísérlet során ezt a kapcsolat hiányt azzal magyarázom, hogy az orientációra jellemző, hedonizmus nem vesz tudomást a fogalmi jelentések mélységéről csak a saját önérdelvezérelt tettei befolyásolják.

7. Összegzés

7.1. A dimenziók közötti kapcsolat

Elemzéseink számos érdekes eredménnyel szolgáltak. Ezeket az eredményeket a jövőben érdemes lenne tovább kutatni. Ilyen például a vizsgálat során feltárt eredmények közül a munkafüggőség dimenzióinál, a családi állapot és a visszaesés dimenziója mutatott egy gyenge kapcsolatot ($r(245) = 0,126$; $p < 0,048$). A véleményekkel történő összevetés a családi állapot és az idővel kapcsolatos vélemények között találtunk gyenge kapcsolatot ($r(245) = 0,143$; $p < 0,026$). Az időorientációkkal végzett összevetés, ami a tanulmányokkal egy ellentétes irányú negatív kapcsolatot rajzolt ki a jelen fatalista személyeknél ($r(245) = -0,133$; $p < 0,038$). A munkafüggőség dimenzióinál végzett vizsgálat pedig a tolerancia és a tanulmányok között mutatott közös kapcsolatot ($r(245) = 0,131$; $p < 0,041$). A véleményekkel történő összevetés nem tárt fel szignifikáns kapcsolatot. A vizsgálati vélemények közül a szórakozásra fordított idő, és a manipuláció véleményei között fedeztünk fel erős korrelációt ($r(245) = 0,181$; $p < 0,005$), ami arra enged következtetni, hogy ha a szórakozásra fordított időt veszélyeztetik, akkor az arra hajlamos emberek képesek a manipuláció eszközeihez nyúlni. A vélemények érzelmei és a dimenziók közötti összefüggések közül az automatikus szövegelemzés polarizáció egy ellentétes irányú negatív kapcsolatot rajzolt ki a múlt negatív időorientáció és a manipulációról alkotott között ($r(245) = -0,149$; $p < 0,020$). Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a manipulációról vélekedők közül minden bizonnyal negatívan fog nyilatkozni az, aki a múltjából negatívan táplálkozik, ezzel erősítve az időorientációra jellemző pesszimizmust és a szorongást (Zimbardo, Boyd 2012). Kapcsolat rajzolódott ki a jelen fatalista időorientáció és a munkáról alkotott vélemények érzelmei között ($r(245) = 0,132$; $p < 0,040$). Erről azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a munkáról vélekedők kapcsolata a jelen fatalista embereknél az érzelmi polarizációt tekintve azért jelez kapcsolatot, mert szorongásaik hátterében a vágy állhat, ami a negatív irányú kitűnés dimenzió mutat. A munkával való elégedetlenség és változatlanság erősíti az időorientációra jellemző depresszív hangulatot és a szorongást (Zimbardo, Boyd 2012). Feltártunk továbbá a munkáról alkotott vélemények és a kitűnés dimenziójánál egy ellentétes irányú negatív kapcsolatot ($r(245) = -0,153$; $p < 0,016$). A válaszokat vizsgálva pedig korrelációt rajzoltunk ki a tolerancia dimenziója és az időről alkotott vélemények érzelmei ($r(245) = 0,150$; $p < 0,019$), és a munka vélemények érzelmei között ($r(245) = -0,129$; $p < 0,044$).

7.2. A vélemények érzelmeinek egymásra és a mérőeszközökre koncentráló mérések

További érdekes eredményeket hozott a vélemények érzelmeit mutató változók egymással történő összevetése és a pszichológiai mérőeszközök kérdéseinek elemzése. A statisztikai vizsgálataink kimutatták, hogy a manipuláció véleményei és az idő véleményei között van gyenge kapcsolat ($r(245) = 0,159$; $p < 0,013$). Ezért elvégeztük az időorientáció és a vélemények közös feltárását, és múlt negatív időorientáció és a manipulációról kialakított vélemények érzelmei között találtunk egy ellentétes irányú gyenge negatív kapcsolatot ($r(245) = -0,149$; $p < 0,020$). A feltárást a demográfiai adatokra is elvégeztük a három vélemény panel kapcsán, és a családi állapot és az idő kapcsolatát rajzolta ki a vizsgálat, ami egy gyenge kapcsolatot mutatott ($r(245) = 0,143$; $p < 0,026$). A manipuláció, az idő és a munka véleményeinek érzelmeit összevetettem a mérőeszközök kérdéseivel is.

7.2.1. A manipuláció véleményei és a kérdőívek kapcsolata

A manipuláció és az MPS kérdőív 15 kérdése közül az 1. kérdés (*Társas helyzetben szeretem én adni az utasításokat?*) között volt gyenge kapcsolat ($r(245) = 0,128$; $p < 0,045$), és feltártam egy ellentétes irányú gyenge negatív kapcsolatot a 8. kérdésnél (*Amikor egy ígéretes ötletem támad, megtartom magamnak, ezzel megelőzve, hogy mások ellopják azt?*), ($r(245) = -0,151$; $p < 0,018$). Az időorientációkat vizsgáló ZTPI kérdőív 17 kérdése közül az 1. kérdés (*Bántalmazásban és elutasításban bőven volt részem a múltban?*) között volt kimutatható ellentétes irányú gyenge negatív kapcsolat ($r(245) = -0,131$; $p < 0,041$) és a 4. kérdés (*Nehezen tudom elfelejteni a gyermekkorom kellemetlen emlékeit?*) között volt kimutatható ellentétes irányú erős negatív kapcsolat ($r(245) = -0,177$; $p < 0,006$).

7.2.2. Az idő véleményei és a kérdőívek kapcsolata

Az idő véleményeinek kapcsolata és az MPS kérdőív 15 kérdése között egy ellentétes irányú gyenge negatív kapcsolatot tártunk fel ($r(245) = -0,135$; $p < 0,034$) a 3. kérdést (*Egy napon gazdag és befolyásos ember akarok lenni?*) illetően. Feltártunk még a 14 kérdésből álló BWAS kérdőív kérdései közül a 4. kérdést illetően (*Érzett késztetést arra, hogy egyre többet és többet dolgozzon?*) találtunk egy gyenge kapcsolatot ($r(245) = 0,136$; $p < 0,034$) az idő véleményekkel.

7.2.3. A munka vélemények és a kérdőívek kapcsolata

A munka véleményeinek kapcsolta nem tárt fel kapcsolatot az MPS kérdőív kérdései esetén, A ZTPI kérdései esetén találtunk egy gyenge kapcsolatot a 15. kérdés (*Hajlandó vagyok etikátlan lenni, ha úgy vélem, hogy ez fog hozzásegíteni a siker eléréséhez?*) és a munka véleményei között ($r(245) = 0,161$; $p < 0,012$).

További kutatások során érdemes lenne a kérdőívek érzelmei és a feltárt kérdések eredményeiből újra vizsgálni a mérőeszközöket, továbbá a szórakozásra fordított idő jelentőségét, mint a machiavellizmus egyik motiváló tényezőjét behatóbban vizsgálni. A kutatás eredményei a jövőben megoldásként szolgálhatnak a munkaerő piaci kiválasztás magasabb sikerességéhez, alkalmazhatóvá válhat egy előszűrési eljáráshoz, melyet az elméleti részben tárgyalt mesterséges intelligencia tanulómodell segítségével (Zou, Schiebinger 2018) segíthetnénk.

Irodalomjegyzék

- Andorka R. Gyurgyák J. (2006). Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó, Budapest
- Andreassen. S. C. Hetland, J. - Pallesen, S. (2013). Psychometric assessment of workaholism measures. *Journal of Managerial Psychology*. 29(1), 7-24.
- Andreassen, C. (2013). Workaholism: An overview and current status of the research. *Journal of behavioral addictions*, 3(1), 1-11.
- Andreassen, C. S. - Griffiths, M. D. - Hetland J. - Kravina L. - Jensen, F. - Pallesen, S. (2014). The prevalence of workaholism: a survey study in a nationally representative sample of Norwegian employees. *PloS One* 9(8).
- Andreassen, C. - Griffiths, M. - Gjertsen, S. - Krossbakken, E. - Kvam, S. - Pallesen, S. (2013). The relationships between behavioral addictions and the five-factor model of personality. *Journal of Behavioral Addictions*, 2(2), 90-99.
- Barcsi Tamás (2013). *Az emberi méltóság filozófiája* Typotex kiadó, Budapest.
- Birkás, B. - Csathó, Á. (2015). Size the day: The time perspectives of the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 86, 318-320.
- Czibor Andrea, Bereczkei Tamás (2011). Sikeresek-e a machiavellisták? Viselkedési stratégiák, személyiségjellemzők, és narratív beszámolók társas dilemmahelyzetekben. *Pszichológia*, 31, 4.3, 359-380.
- Domb Alice – Dombi Mária (2013). [szerk.]– Dombi Alice – Pedagógiai professzió, szociálpedagógiai kompetenciák in Fejezetek a szociálpedagógia köréből. *Universitas Szeged Kiadó*, Szeged
- Eliot R. Smith - Diane M. Mackie, (2004). [szerk]. *Szociálpszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest
- Francis Bacon. (1968). *Esszék*. Helikon, Budapest
- Hans Joachim Störig. (2006). *A filozófia világtörténete*. Helikon, Budapest
- Hans Jonas (1984). *The Imperative of Responsibility – In Search of an Ethics for the Technological Age*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Henri Bergson, (2012). *A gondolkodás és a mozgó*. L'Harmattan Budapest
- Hobbes T. (2001). *Leviatán*. Polis. Kolozsvár.
- Immanuel Kant, (2009). *A tiszta ész kritikája*. Atlantisz kiadó, Budapest
- Jones, D. N. - Paulhus, D. L. (2014). Introducing the Short Dark Triad (SD3) A Brief Measure of Dark Personality Traits. *Assessment*, 21(1), 28-41.
- Joseph Goebbels. (1994). [szerk]. *Napló*. Dunakönyv Kiadó, Budapest

- Kaposi Márton (2004). *A rejtőzködő egyén arca és álarcai*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest
- Láng, A. - Birkás, B. (2014). Machiavellianism and perceived family functioning in adolescence. *Personality and individual differences*, 63, 69-74.
- Makkai László (1977). *A reneszánsz világa*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest
- Niccoló Machiavelli. (2015). *A fejedelem*. Helikon kiadó, Budapest
- Orosz G. - Dombi E. - Andreassen, C. - Griffith M. - Demetrovics Zs. (2015). Analyzing models of work addiction: Single factor and bifactor models of the Bergen Work Addiction Scale. *International Journal of Mental Health and Addiction*. 14, 662–671.
- Orosz, G. - Dombi E. - Tóth–Király I. – Roland–Lévy C. (2015). The Factor structure of the short Zimbardo Time Perspective Inventory. *Current Psychology* 36, 39-47.
- Paál Tünde. Bereczkei Tamás (2006). Elmeteória, együttműködés, machiavellizmus: A felnőttkori elmeolvasó képesség hatása a társas kapcsolatokra. *Magyar Pszichológiai Szemle*. 61. 4. 511-532.
- Philip Zimbardo. John Boyd (2012). *Időparadoxon*. HVG Kiadó Zrt. Budapest
- Policy Department A: Economic and Scientific Policy. (2016). Industry 4.0. PDF. interneten itt: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU\(2016\)570007_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU(2016)570007_EN.pdf) - utolsó letöltés: 2022.10.22.
- Robert B. Cialdini. (2009). *Hatás*. HVG Kiadó Zrt. Budapest
- Sloman, A. (2019). *The computer revolution in philosophy: Philosophy, science and models of mind*. Author. interneten itt: <https://www.cs.bham.ac.uk/research/projects/cogaff/crp/> - utolsó letöltés: 2022.10.22.
- Smith A. (2006). *The Theory of Moral Sentiments*. Dover Publications Inc. Mineola, N.Y.
- Steve J. Martin. Noah J. Goldstein. Robert B. Cialdini. (2015.). *Kis lépés nagy hatás*, HVG Kiadó Zrt. Budapest
- Szigethy Gábor (1977). *A machiavellizmus*. Magvető Kiadó, Budapest
- Talmácsi György, Orosz Gábor, Birkás Béla, Bereczkei Tamás, (2012) A Dahling – féle machiavellizmus skála validálása. *Alkalmazott Pszichológia*. 3, 63-82.
- Tajfel H. – Turner J. C. (2004). The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. In *Political psychology* (276-293). Psychology Press.

- Ulrich Beck (2009). A munka szép új világa. Belvedere Meridionale. Szeged
- Zou. J. - Schiebinger, L. (2018). AI can be sexist and racist—it's time to make it fair. *Nature*. 324-326.

Lezárva: 2022.11.08.